

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**«ІНША МОВНА ОСОБИСТІСТЬ» У КОНТЕКСТІ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ
ВІДЕОБЛОГУ АННИ ДАНИЛЬЧУК)**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «бакалавр»
студентки IV курсу
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська
мова і література», ОПП «Українська
і англійська мови: переклад та редагування»
Асти Вікторівни ВОЛОШИНОЇ

Науковий керівник:
д.філософії, доц. кафедри
української мови та прикладної лінгвістики
Олександр БОГОМОЛЕЦЬ-БАРАШ

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри української мови та прикладної лінгвістики
протокол № 16 від « 5 » червня 2026 року
завідувач кафедри
канд. філол. н., доц. **Сергій РІЗНИК**

КИЇВ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНА «ІНШОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ»	10
1.1. Поняття мовної особистості в сучасному мовознавстві	10
1.2. Феномен «іншої мовної особистості»: сутність і специфіка	16
1.2.1 Роль міжкультурної комунікації	18
1.3. Теорія лінгвістичної відносності як основа осмислення «іншої мовної особистості»	22
1.3.1. Вплив мовної картини світу на формування особистості	26
1.4. Основні наукові підходи до вивчення мовної особистості	27
1.5. Мовна особистість у сучасному медійному просторі	33
Висновки до першого розділу	35
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ «ІНШОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ» НА ПРИКЛАДІ АННИ ДАНИЛЬЧУК (ANNA FROM UKRAINE)	37
2.1. Анна Данильчук як публічна мовна особистість	37
2.2. Особливості мовлення Анни Данильчук на лексичному та комунікативно-прагматичному рівнях	39
2.3. Репрезентація «іншого» на когнітивному рівні	42
Висновки до другого розділу	51
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	62

АНОТАЦІЯ

Волошина А. В. «Інша мовна особистість» у контексті міжкультурної комунікації (на матеріалі відеоблогу Анни Данильчук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут філології. Київ, 2026. 62 с.

Дослідження присвячено феномена «іншої мовної особистості» в контексті міжкультурної комунікації на матеріалі відеоблогу Анни Данильчук (Anna from Ukraine). Актуальність теми зумовлена інтенсифікацією міжкультурних контактів та зростанням кількості білінгвів в умовах глобалізації, що робить вивчення мовної особистості, яка функціонує на перетині кількох лінгвокультурних систем, особливо значущим як для теоретичної лінгвістики, так і для практики міжкультурного спілкування.

Об'єктом дослідження є мовна особистість Анни Данильчук у лінгвістичному та лінгвокультурному виявах. Предмет дослідження – особливості прояву «іншої мовної особистості» в сучасному медіадискурсі. Мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні феномена «іншої мовної особистості» та визначенні специфіки його реалізації в медійному просторі на основі аналізу україно- та англomовних інтерв'ю і відеоблогів Анни Данильчук. Дослідження проведено із застосуванням описового, контекстуального, дискурсивного та лінгвопрагматичного методів у їхньому синтезі, що дозволило охопити явище на вербально-семантичному, когнітивному та прагматичному рівнях.

Результати дослідження засвідчують, що «інша мовна особистість» є не механічною сумою двох монологічних мовців, а якісно новим типом із бікультурним тезаурусом, асиметрією концептуалізації та гібридними комунікативними стратегіями. Аналіз мовлення Анни Данильчук виявив, що вона свідомо виступає когнітивним медіатором між українською та англomовною картинами світу: в україномовному дискурсі активує концепти через емоційно насичені образи й особисті наративи, тоді як в англomовному – через раціональні

аналогії та авторські концепти. Наукова новизна роботи полягає в комплексному розгляді феномена «іншої мовної особистості» як окремої лінгвістичної категорії та у виявленні механізмів її реалізації в сучасному медіапросторі. Результати дослідження можуть бути використані в курсах лінгвокультурології, медіалінгвістики та теорії міжкультурної комунікації.

Ключові слова: *мовна особистість, інша мовна особистість, міжкультурна комунікація, білінгвізм, медіадискурс, концептуалізація, когнітивна медіація, лінгвістична відносність.*

ABSTRACT

Voloshyna, A.V. (2026). "The Other Language Personality" in the Context of Intercultural Communication (Based on the Video Blog of Anna Danilchuk). Taras Shevchenko National University of Kyiv, Educational and Scientific Institute of Philology. 62 p.

The thesis investigates the phenomenon of the "other linguistic personality" in the context of intercultural communication, drawing on the video blog of Anna Danylchuk (Anna from Ukraine). The relevance of the topic stems from the intensification of intercultural contacts and the growing number of bilinguals under globalization, which makes the study of a linguistic personality functioning at the intersection of several linguo-cultural systems particularly significant both for theoretical linguistics and for the practice of intercultural communication. The object of the study is the linguistic personality of Anna Danylchuk in its linguistic and linguo-cultural dimensions. The subject is the specific features of the "other linguistic personality" as manifested in contemporary media discourse. The aim of the thesis is to provide a theoretical grounding for the phenomenon of the "other linguistic personality" and to determine the specifics of its realization in the media space through the analysis of Anna Danylchuk's Ukrainian- and English language interviews and video blogs.

The study employs a synthesis of descriptive, contextual, discourse, and linguopragmatic methods, which made it possible to examine the phenomenon at the verbal-semantic, cognitive, and pragmatic levels.

The findings indicate that the "other linguistic personality" is not a mechanical sum of two monolingual speakers, but a qualitatively distinct type characterized by a bicultural thesaurus, conceptualization asymmetry, and hybrid communicative strategies. The analysis of Anna Danylchuk's speech reveals that she consciously operates as a cognitive mediator between Ukrainian and English-language worldviews: in Ukrainian-language discourse she activates concepts through emotionally charged images and personal narratives, while in English-language discourse she relies on rational analogies and original concepts of her own coinage.

The scientific novelty of the thesis lies in the comprehensive treatment of the "other linguistic personality" as a distinct linguistic category and in identifying the mechanisms of its realization in the contemporary media space. The results may be applied in courses on linguo-cultural studies, media linguistics, and the theory of intercultural communication.

Keywords: *linguistic personality, other linguistic personality, intercultural communication, bilingualism, media discourse, conceptualization, cognitive mediation, linguistic relativity.*

ВСТУП

У сучасному мовознавстві зростає інтерес до антропоцентричного підходу, в межах якого мову розглядають не просто як систему знаків, а як засіб вираження особистості, її світогляду, культурного досвіду та національної самосвідомості. Тому вивчення мовної особистості набуває особливої значущості, оскільки це складне лінгвокультурне явище поєднує мовленнєві навички, систему цінностей, особливості мислення та стиль спілкування. **Актуальність теми** обумовлена розвитком міжкультурних контактів, глобалізацією, збільшенням кількості білінгвів та впливом медіа, що додає нових сенсів дослідженню мовної особистості. Особливу увагу заслуговує феномен «іншої мовної особистості», яка формується у процесі безпосередньої взаємодії з різними культурами, мовними картинами світу та комунікативними традиціями. У цьому контексті мова виступає не лише як засіб передачі інформації, а й інструмент пізнання культурних розбіжностей.

Поняття мовної особистості бере початок у працях Вільгельма фон Гумбольдта, який розглядав у мові вияви світогляду народу, а також Олександра Потебні, що підкреслював нероздільність мови, мислення й культури. Ці ідеї пізніше розвивалися в рамках когнітивного, лінгвокультурологічного та комунікативно-прагматичного підходів. Важливою є також теорія лінгвістичної відносності Сепіра – Ворфа, що вказує на роль мовної системи у формуванні сприйняття реальності. Водночас аналіз сучасних досліджень виявляє, що хоча загальна концепція мовної особистості достатньо опрацьована, питання «іншої мовної особистості» ще не отримало цілісного системного аналізу. Залишається недостатньо вивченим її формування у зв'язку з міжкультурною комунікацією, білінгвізмом, мультикультурним середовищем, а також способи відображення цього досвіду в медіадискурсі. Цей аспект і становить фокус нашого дослідження. Особливу актуальність ця проблема набуває в сучасних медіа, де публічні мовні

особистості не лише демонструють власний мовленнєвий стиль, а й відіграють роль посередників між різними культурами («культуртрегерів»). Через мовлення журналістів, ведучих та інших комунікаторів формується образ «іншого», уточнюється сприйняття чужої культури, окреслюються межі національного та міжкультурного досвіду. Отже, дослідження має значення і з огляду на щораз більший інтерес до особистісного аспекту мовлення, і через недостатність знань щодо феномена «іншої мовної особистості» як окремого лінгвістичного об'єкта.

Наукова новизна роботи полягає у спробі комплексного розгляду феномена «іншої мовної особистості» як окремої лінгвістичної категорії; уточненні змісту цього поняття; виявленні особливостей її прояву в українському медіадискурсі.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні феномена «іншої мовної особистості» та визначенні специфіки її проявів у сучасному медійному просторі на основі аналізу мовлення відомої української блогерки Анни Данильчук.

Для реалізації поставленої мети поставлено такі завдання:

- з'ясувати сучасне розуміння мовної особистості в лінгвістичній науці;
- схарактеризувати мовну особистість як носія національного світогляду;
- виділити складники мовної особистості;
- визначити сутність феномена «іншої мовної особистості» та процеси її формування;
- дослідити роль міжкультурної комунікації, білінгвізму та мультикультурного середовища у цьому процесі;
- з'ясувати значення теорії лінгвістичної відносності для пояснення явища «іншої мовної особистості»;
- систематизувати основні наукові підходи до вивчення мовної особистості;
- визначити функціонування мовної особистості в сучасному медійному просторі;

- проаналізувати мовну особистість блогерки Анни Данильчук;
- виявити лексичні та комунікативно-прагматичні характеристики її мовлення;
- простежити репрезентацію «іншої мовної особистості» в сучасному медіадискурсі.

Об’єктом дослідження є мовна особистість Анни Данильчук у лінгвістичному і лінгвокультурному виявах.

Предмет дослідження – особливості когнітивної та вербальної репрезентації «іншої мовної особистості» в сучасних українських медіа.

Методи дослідження включають *загальнонаукові* та *спеціальні* лінгвістичні підходи. Описовий метод сприяв визначенню ключових понять. Аналіз і синтез допомогли опрацювати теоретичний матеріал і систематизувати наукові підходи. Контекстуальний аналіз забезпечив розуміння функцій мовних одиниць у конкретних ситуаціях. Елементи дискурсивного аналізу були застосовані для дослідження мовленнєвої поведінки блогерки. Лінгвопрагматичний метод допоміг виявити комунікативні стратегії і способи формування образу «іншого».

Ступінь наукової розробленості проблеми базується на працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, які вивчали мовну особистість, мовну картину світу та зв’язок мови, мислення і культури. Засадничі ідеї заклали Вільгельм фон Гумбольдт і Олександр Потебня. Сучасні дослідження ведуться у рамках когнітивного (О. Селіванова, А. Загнітко), лінгвокультурологічного (В. Кононенко, Л. Мацько) та комунікативно-прагматичного (Ф. Бацевич, В. Папіш) підходів. Окремі аспекти функціонування мовної особистості в медіа аналізувала О. Костюк та інші. Однак літературний огляд демонструє, що феномен «іншої мовної особистості», особливо у медійному контексті, лишається недостатньо вивченим.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх застосування в курсах сучасної української мови, лінгвокультурології, стилістики,

медіалінгвістики, теорії комунікації, а також у подальших лінгвістичних дослідженнях мовної особистості і міжкультурної комунікації.

Структура роботи. Бакалаврська робота містить вступ, два розділи, висновки до цих розділів, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. У першому розділі розглянуто основи теорії мовної особистості й феномена «іншої мовної особистості». У другому – на прикладі мовлення Анни Данильчук проаналізовано, якими мовними засобами реалізується «інша мовна особистість» у сучасному медіадискурсі. Загальний обсяг роботи – 62 сторінок, обсяг основного тексту – 51 сторінка. Список використаних джерел містить 40 позицій, серед яких 35 є теоретичними джерелами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНА «ІНШОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ»

1.1. Поняття мовної особистості в сучасному мовознавстві

У сучасній лінгвістиці поняття «мовна особистість» (англ. *linguistic personality, language personality*) посідає ключове місце, особливо в межах антропоцентричного підходу, який акцентує увагу на людині як центральному об'єкті лінгвістичних досліджень. Як слушно відзначає Ф. Бацевич, «Мовна особистість – індивід, який володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення й сприйняття ним текстів, що вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності» [\[Бацевич 2004, с. 188\]](#). Це визначення підкреслює, що мовна особистість реалізується через тексти, які відображають її досвід і картину світу, що робить її центральним об'єктом дослідження в контексті міжкультурної комунікації, де зіставляються різні мовні та культурні системи. Термін «мовна особистість» (нім. *Sprachpersönlichkeit*) почав широко застосовуватися в наукових роботах у середині ХХ століття, хоча його теоретичні основи сформувалися значно раніше, зокрема в працях Вільгельма фон Гумбольдта та Олександра Потебні. Згодом ідеї В. Гумбольдта про зв'язок мови з внутрішнім світом людини отримали ґрунтовний розвиток у працях О. О. Потебні, який, за спостереженнями дослідників, навіть уводить поняття «духовна мовна особистість». В активний науковий обіг термін «мовна особистість» (*Sprachpersönlichkeit*) увійшов у 80–90-х роках ХХ століття. Загалом це поняття вживали ще Г. Штейнталь, В. Вундт та інші, однак, за даними О. О. Селіванової, сам термін був уведений В. В. Виноградовим.

У традиції західної лінгвістики поняття «*language personality*» часто аналізують у межах соціолінгвістики та дискурсивної психології. Зокрема, Д. Гаймс

(D. Hymes) увів концепт «комунікативної компетенції» (communicative competence), що тісно пов'язаний із мовною особистістю, оскільки охоплює не лише граматичні знання, але й уміння доречно застосовувати мову в різних соціальних контекстах. Ще один відомий дослідник, У. Лабов (W. Labov), у своїх дослідженнях мовної варіативності продемонстрував вплив соціальних чинників (віку, статі, статусу, рівня освіти) на мовленнєву поведінку індивіда. У сучасній українській лінгвістиці поняття мовної особистості глибоко розробляють у працях Ф. Бацевича, Л. Шевченко, А. Загнітка, В. Папіша, О. Селіванової та інших дослідників. Зокрема, А. Загнітко трактує її як «типового, зразкового або самобутнього мовця (носія певної мови), виявлюваного в сукупності його вербальних текстів, дискурсивних практик, який (мовець) є одночасно продуктом і творцем мови» [\[Загнітко 2016, с. 27\]](#). Таке розуміння підкреслює подвійну природу мовця: з одного боку, він формується під впливом мовних норм, з іншого – активно їх творить.

О. Селіванова розглядає мовну особистість як «іманентну ознаку індивіда як носія мови й комуніканта, що визначає її мовну та комунікативну компетенцію та їхню реалізацію у процесах породження, сприйняття, розуміння й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів» [\[Селіванова 2006 с. 596\]](#). Дослідниця наголошує, що «конкретна комунікація представляє лише релевантні інтенції й реакції комунікантів, лише фрагменти їхнього особистісного тезауруса, лексикону та прагматикону» [\[Селіванова 2006, с. 596\]](#). Це твердження є особливо релевантним для дослідження «іншої мовної особистості», оскільки у міжкультурній комунікації відбувається найбільш виразна трансформація мовного Я.

А. Загнітко, видатний український мовознавець і член-кореспондент НАН України, у межах теорії дискурсу та комунікативної лінгвістики неодноразово звертався до поняття мовної особистості як ключового феномену дискурсології. У своїх працях він тлумачить мовну особистість як «сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють продукування і розуміння особистістю

текстів, що різняться між собою: 1) ступенем мовно-структурної складності; 2) глибиною, послідовністю і точністю вияву дійсності; 3) комунікативною настановою; 4) естетичним навантаженням; 5) психологічним ефектом тощо» [\[Загнітко 2012, с. 59–60\]](#). Отже, у цьому визначенні А. Загнітко зосереджується не стільки на формальному знанні мовних норм, скільки на реальних можливостях людини створювати й розуміти тексти з різним рівнем складності, комунікативним завданням та емоційно-естетичним навантаженням. Для нього мовна особистість – це не абстрактний «носій мови», а живий учасник дискурсу, чия мовленнєва поведінка визначається інтенціями, прагматичним контекстом і здатністю до глибокого осмислення дійсності. У такому трактуванні поєднуються лінгвальний, когнітивний та комунікативний складники, що дає змогу розглядати мовну особистість як центральне поняття сучасної дискурсології.

Одним із ключових аспектів дослідження мовної особистості є її взаємозв'язок із **національною картиною світу**. Згідно з дослідженнями, соціалізація індивіда, яка визначає його становлення як особистості, неможлива без опанування мови. При цьому кожна мова містить у собі певний культурний пласт, що характеризує етнічну спільноту; отже, разом із володінням мовою індивід увіймає в певну культуру та засвоює відповідні соціальні норми. Ідея про те, що мова формує специфічне сприйняття світу, бере початок у працях Вільгельма фон Гумбольдта. Цей німецький мислитель вважав, що кожна мова несе в собі особливе світобачення, тісно пов'язане зі «духом народу».

Продовжуючи гумбольдтівські ідеї у слов'янському мовознавстві, Олександр Потебня розробив концепцію внутрішньої форми слова. Він аргументував, що основою будь-якого слова є певний образ або «найближча етимологічна ознака», що виникає в результаті творчого процесу номінації і відображає спосіб мислення відповідного народу [\[Потебня 1993, с. 19\]](#). Незважаючи на те, що з часом внутрішня форма слова може потьмяніти, вона зберігає вплив на спосіб сприйняття його

значення і семантичні взаємозв'язки з іншими словами. У сучасній українській лінгвокультурології поняття національної картини світу активно аналізується в працях таких дослідників, як В. Кононенко, Л. Мацько, Ф. Бацевич. Зокрема, В. Кононенко визначає національну картину світу як «результат відображення в колективній свідомості етносу реального світу засобами пізнавальної діяльності» [\[Кононенко 2008, с. 344\]](#). Він наголошує, що «реальний світ та свідомість – це основні чинники, що формують картину світу будь-якої мови. Важливим фактором творення моделі світу є «малий» світ, який оточує мовця/етнос» [\[Кононенко 2008, с. 344\]](#).

Л. Мацько розглядає мовну особистість як «лінгвістичну категорію, що складається з трьох компонентів: мовної спроможності, мовної свідомості та мовнокомунікативної компетентності, і яка завжди існує в певному часомовному просторі – актуалізованих ідей, концептів і концепцій, понять, значень, смислів і образів, стереотипів, мовної поведінки, що виформувалися і діють у певний час і в конкретній лінгвокультурній спільноті» [\[Мацько 2013, с. 10\]](#). Особливу увагу дослідниця приділяє мовній свідомості, яка, на її переконання, є основною ознакою кожної мовної особистості: вона формує когнітивний (пізнавальний) зміст мовлення і містить його у собі завжди готовим до мовленнєвої потреби [\[Мацько 2013, с. 10\]](#).

У західній науці зв'язок мови та національного світогляду протягом тривалого часу розглядався в межах етнолінгвістичних досліджень, які провадили, серед інших. Відома польська дослідниця А. Вежбицька розробила концепцію «мовних ключів до культури», де довела, що граматичні категорії та лексичні одиниці різних мов відображають певні культурні цінності та пріоритети. Вона зокрема показала, як в англійській мові виражається висока цінність індивідуалізму через велику кількість лексики, пов'язаної з приватністю та особистим простором, тоді як у японській – домінує колективізм, відображений через складну систему

ввічливих форм. Такі результати свідчать про те, що мовна особистість завжди є носієм певної, специфічної для культури системи цінностей.

У лінгвістиці існує кілька моделей, що описують *структуру мовної особистості*. Найбільш відома – трирівнева модель, яку адаптували й розвинули українські дослідники, зокрема Ф. Бацевич, Л. Шевченко, О. Селіванова, А. Загнітко та ін. У цій моделі виділяють такі рівні:

1) Вербально-семантичний рівень (лексикон). Це базовий рівень, який показує, наскільки людина володіє побутовою мовою – словниковий запас, граматичні форми, вимова, правила сполучуваності слів. Його образно називають «будівельним матеріалом» мовлення. Важливе місце тут посідають мовленнєві та поведінкові стереотипи. Однак цей рівень сам по собі ще не дає повної картини: людина може чудово знати граматику, але виявлятися неспроможною до ефективного спілкування.

2) Когнітивний рівень (тезаурус). Цей рівень уже виходить за межі власне мовознавства. Він охоплює систему знань та уявлень людини про світ. Тут актуалізуються знання, важливі для певного соціуму, які утворюють колективний та індивідуальний когнітивний простір. Головне поняття цього рівня – концепт, тобто ментальна одиниця, у якій зберігається знання про фрагмент дійсності. Саме на когнітивному рівні розкриваються національна картина світу мовної особистості, її система цінностей та смислових пріоритетів.

3) Прагматичний рівень (прагматикон). Це найвищий і найбільш особистісно маркований рівень. Він акумулює мотиви, цілі та комунікативні настанови, які скеровують мовленнєву діяльність людини. Дослідники наполягають, що прагматикон охоплює систему комунікативних ролей, інтенцій та стратегій, що реалізуються в реальній мовленнєвій поведінці. Відповідаючи на запитання «навіщо?», цей рівень розкриває справжні наміри мовця – повідомити,

запитати, попросити, переконати, образити, похвалити. Саме прагматичний рівень вирізняє живе людське мовлення від автоматичного генерування фраз.

А. Сотников пропонує дещо іншу, але близьку за змістом класифікацію. Він зазначає, що «у структурі мовної особистості виділяють три рівні: структурно-мовний, лінгвокогнітивний та мотиваційний. Структурно-мовний рівень він пов'язує з уявленнями людини про мову як систему, знанням правил кодування/декодування та загальноприйнятих комунікативних стратегій та тактик; лінгвокогнітивний – з картиною світу, концептами та схемами їхньої взаємодії, що відповідає за орієнтацію мовця в світі й просторі за рахунок накладання особистого орієнтаційного простору на картину світу; мотиваційний – з потребами індивіда, які визначають обрану лінію поведінки та дотримання певних правил прийнятих в соціумі, впливають на побудову текстів і визначають ієрархію цінностей та смислів.

Незважаючи на термінологічні розбіжності, обидві моделі описують той самий феномен: мовна особистість постає як інтегральне утворення, що поєднує власне мовні знання, когнітивні моделі та комунікативні стратегії» [\[Сотников 2012, с. 269\]](#).

С. Куранова ж трактує мовну особистість як «багаторівневу функціональну систему, що містить три рівні: володіння мовою (мовна компетенція), володіння засобами здійснення мовленнєвої взаємодії (комунікативна компетенція) та знання світу (тезаурус)» [\[Куранова 2023, с. 144\]](#).

Важливим доповненням до структури мовної особистості є соціолінгвістичні компоненти – ідіоетнічний, статусний, гендерний та віковий параметри. Вони формуються під впливом національних традицій, звичаїв, норм поведінки, і неминуче позначаються як на мовленнєвій практиці, так і на психологічних рисах особистості.

Окремо варто зупинитися на проблемі *ідентичності*. У західній соціолінгвістиці питання зв'язку мови та ідентичності активно розробляв, зокрема,

Дж. Гамперц. Він довів, що мовний вибір у ситуації білінгвізму – це не технічне рішення, а акт ідентифікації: так людина демонструє належність до певної групи або, навпаки, дистанціювання від неї. Як зазначає дослідник, «Detailed observation of verbal strategies revealed that an individual's choice of speech style has symbolic value and interpretive consequences» (тут і далі переклад наш – детальне спостереження за вербальними стратегіями показало, що вибір мовного стилю має символічну цінність та інтерпретаційні наслідки) [[Gumperz 1982, c. vii](#)]. Це положення особливо важливе для розуміння «іншої мовної особистості», оскільки в умовах міжкультурної комунікації питання «ким я є – українцем чи представником іншої культури?» постає надзвичайно гостро.

Отже, мовна особистість постає як складне утворення, яке поєднує мовну компетенцію, картину світу, комунікативні стратегії та культурну ідентичність. Саме таке розуміння є відправною точкою для аналізу її особливого різновиду – «іншої мовної особистості», що функціонує на перетині двох або більше лінгвокультурних систем.

1.2. Феномен «іншої мовної особистості»: сутність і специфіка

Коли ми говоримо про «іншу мовну особистість», маємо на увазі такого *Ното Локуєнс*, який формується або тривалий час існує на перетині двох чи кількох лінгвокультурних систем. І це принципова відмінність від ситуації, в якій людина просто вивчила іноземну мову. Дослідники, зокрема Матвеева Н. виокремлюють особливий тип – бікультурно-змішаний білінгвізм, що демонструють «іммігранти, що рівною мірою засвоїли мову й культуру своєї сім'ї та чужого суспільства» і є «носіями двох мовних і культурних кодів» [[Матвеева 2022, с. 21](#)]. У цьому випадку зміни стосуються не лише навичок: трансформується сама мовна свідомість, когнітивний апарат, система цінностей і навіть те, як людина поводить себе в розмові.

Формування такої мовної особистості відбувається через кілька взаємопов'язаних процесів. Йдеться передусім про акультурацію – засвоєння норм, цінностей і моделей поведінки іншої культури внаслідок тривалого безпосереднього контакту з нею. Також важливу роль відіграє інтеріоризація іншої мовної картини світу, тобто людина починає сприймати як свої ті способи членувати дійсність, які зафіксовані в іншій мові. Важливо зазначити: «інша мовна особистість» – це не механічна сума двох монологічних особистостей. Як показують дослідження білінгвізму, «вчені так і не змогли дійти єдиного висновку, чи дві мовні системи у свідомості двомовця функціонують як єдине ціле, чи є відокремленими» [Матвеева 2022, с. 16]. Двомовний індивід не має двох окремих, паралельно працюючих мовних систем – між *координативним* (дві мовні системи є окремими), *субординативним* (система другої мови повністю побудована на системі першої) та *змішаним* типом (дві мови зливаються в одну систему зі спільною семантичною базою) білінгвізму існує принциповий континуум [Матвеева 2022, с. 16]. Натомість він послуговується однією складною, інтегрованою системою, де одиниці обох мов постійно взаємодіють, впливають одна на одну й породжують нові якості. Це явище називають *мовною інтерференцією* (коли норми однієї системи впливають на використання іншої) та *мовним перенесенням* (коли мовець свідомо чи ні використовує структури однієї мови в іншій).

Відмінності між «іншою» та «звичайною» мовною особистістю криються насамперед у самій природі мовного мислення. «Звичайна» (монологічна) мовна особистість сприймає світ крізь призму однієї, рідної мовної картини світу – для неї це єдина природна система координат. Натомість «інша» мовна особистість є носієм двох (або більше) мовних картин світу, які можуть суперечити одна одній або, навпаки, взаємодоповнюватися. Ця розбіжність простежується на всіх трьох рівнях структури мовної особистості:

1) на вербально-семантичному рівні «інша мовна особистість» володіє двома лексиконами, двома граматичними системами та двома фонетичними системами. Тут можливі явища інтерференції (наприклад, перенесення граматичних конструкцій із рідної мови в іншомовлення), або ж, навпаки, чітке розмежування мовних кодів залежно від ситуації;

2) на когнітивному рівні її тезаурус стає бікультурним або мультикультурним. Це означає, що в ньому наявні концепти, сенси й асоціативні зв'язки, специфічні для кожної з мов, – і їх неможливо без втрат перекласти іншою мовою. Візьмемо для прикладу українське *воля*: у ньому – глибокі історико-культурні конотації, яких немає в англійському *freedom*. «Інша мовна особистість» щоразу опиняється перед вибором: який концепт активувати зараз?;

3) на прагматичному рівні комунікативні стратегії такої особистості часто набувають гібридних рис. Вона може, наприклад, говорити однією мовою, а супроводжувати це жестами, характерними для іншої культури. Крім того, її комунікативні настанови здатні змінюватися залежно від того, якою мовою вона говорить і з ким спілкується. Це відоме як «code-switching» – перемикання з однієї мови на іншу в межах однієї розмови чи навіть одного речення.

1.2.1 Роль міжкультурної комунікації

Для розуміння природи «іншої мовної особистості» важливо враховувати особливості міжкультурної комунікації. Саме в ситуаціях безпосередньої взаємодії з носіями іншої культури відбувається зіткнення різних національних комунікативних норм, і це зіткнення вимагає від учасників адаптації. Як слушно зауважує Ф. Бацевич, «потрапляючи в інше культурномовне середовище, людина фактично потрапляє в інший світ цінностей і законів спілкування. Це необхідно враховувати всім, хто спілкується з носіями інших культур і мов» [\[Бацевич 2004,](#)

[с. 251](#)]. «Незнання або неадекватне відтворення цих норм створює труднощі в спілкуванні і може спричинити різноманітні комунікативні девіації» [\[Бацевич 2004, с. 251\]](#). У цьому сенсі «носій національної культури», за визначенням Ф. Бацевича, – це свідомість людини, яка сформувалася у процесі оволодіння певною національною культурі [\[Бацевич 2004, с. 252\]](#).

Така мовна особистість бере на себе особливу роль – медіатора між культурами. Вона здатна не просто перекладати слова, а пояснювати культурні смисли, уникати непорозумінь, знаходити комунікативні компроміси. Як підкреслює Бацевич, дослідження міжкультурної комунікації «не обмежується лише аналізом засобів мовного коду, а охоплює комплекс проблем, пов'язаних з етнічними, соціальними, культурними, психологічними чинниками» [\[Бацевич 2004, с. 254\]](#). Відповідно, успішна міжкультурна взаємодія вимагає від особистості вищого рівня емпатії, толерантності до невизначеності та здатності до децентрації – вміння подивитися на ситуацію з позиції іншої культури.

Білінгвізм є одним із головних чинників формування «іншої мовної особистості». Залежно від способу співіснування мов у свідомості індивіда, дослідники розрізняють кілька його типів.

При координативному білінгвізмі обидві мовні системи функціонують окремо, кожна прив'язана до свого кола ситуацій. Субординативний білінгвізм передбачає домінування однієї мови, коли друга засвоюється крізь її призму. Нарешті, координативно-змішаний тип означає інтеграцію обох систем, які постійно взаємодіють і доповнюють одна одну.

Водночас сам по собі білінгвізм не вичерпує всієї специфіки феномену. Найбільший вплив на формування «іншої мовної особистості» має мультикультурне середовище – ситуація, коли людина з дитинства чи впродовж життя перебуває під впливом кількох культур одночасно. У такому середовищі

«інша мовна особистість» формується природно, через саме занурення в різні мовно-культурні контексти, а не лише через формальне навчання.

Унаслідок дії цих чинників відбуваються глибинні зміни одразу в кількох вимірах. Стиль мислення стає гнучкішим: білінгви краще справляються з творчими завданнями, легше перемикаються між різними способами категоризації, здатні утримувати в голові кілька суперечливих точок зору; вони менш схильні до когнітивних упереджень, зокрема до помилки підтвердження власної точки зору. Причина в тому, що білінгв постійно вправляється в «перемиканні» між різними системами координат. Комунікативна поведінка також змінюється. «Інша мовна особистість» стає чутливішою до комунікативного контексту, краще розпізнає імпліцитні смисли, хоча може зазнавати труднощів із вибором комунікативної стратегії – особливо коли норми різних культур суперечать одна одній. Так, дослідниця О. А. Гапченко простежила, що «специфіка функціонування фразеологічних і паремійних одиниць в індивідуальному лексиконі визначається їхньою семантичною і структурною своєрідністю, базується на когнітивноперцептивно-афективному досвіді білінгва і колективному досвіді етнокультурної групи» [\[Гапченко 2018, с. 22\]](#).

Найглибший рівень змін стосується самоідентичності. Така особистість часто не може однозначно відповісти, до якої культури вона належить. Це явище називають гібридною або проміжною ідентичністю. Г. Яроцька на підставі результатів опитування, проведеного в Україні 2022 року, підтвердила, що білінгви, як правило, відчують внутрішню суперечність між мовною практикою та відчуттям національної ідентичності: «...серед тих, хто вживає обидві мови (українську та російську в різних співвідношеннях) понад 50 %, натомість більшість з них (майже 40 %) пов'язують свою національність не з російською, а з українською» [\[Яроцька 2022, с. 104\]](#). Дослідники зазначають, що така особистість часто переживає внутрішній конфлікт, але водночас має доступ до багатьох

багатшого спектра життєвих смислів та цінностей. Саме ця гібридність робить її таким цінним об'єктом дослідження в контексті міжкультурної комунікації.

О. Гапченко також зазначає: «явище білінгвізму доцільно розглядати крізь призму мовної особистості, її психологічних, соціальних і культурних ознак. Білінгвом слід вважати людину, яка вільно і продуктивно володіє двома мовами. Якщо одна з мов пасивно вивчалася в школі й людина нею не розмовляє, а може тільки читати тексти зі словником, це не дає підстав вважати її білінгвом. Якщо білінгв досяг збалансованої двомовності, то вона не ускладнює, а навпаки, сприяє його комунікативній взаємодії й існуванню у двомовному соціумі. За умови ідеального білінгвізму людина має дві мовні картини світу» [\[Гапченко 2010, с. 84\]](#). «Кожен білінгв, як мовна особистість, виступає як: 1) носій властивих тільки йому рис, ознак, знань і уявлень; 2) член певних соціальних груп (сім'я, професія, конфесія, політична орієнтація тощо); 3) представник певної національно-культурної спільноти; 4) представник людства» [\[Гапченко 2018, с. 15\]](#). Водночас вона наголошує: «будь-яке нове слово розглядається як одиниця специфічної динамічної системи – індивідуального лексикону людини, у якому органічно взаємодіють мовні й енциклопедичні знання, соціально прийняті й індивідуальні норми й оцінки» [\[Гапченко 2012, с. 294\]](#). Цей висновок перегукується зі спостереженнями Л. П. Гнатюк, яка, аналізуючи мовний феномен Григорія Сковороди, доводить, що навіть складна, полімовна за своєю природою мовна практика «постає системно зумовленою і не видається хаотичною сумішшю різних з походження елементів» [\[Гнатюк 2010, с. 137\]](#).

1.3. Теорія лінгвістичної відносності як основа осмислення «іншої мовної особистості»

Теорія лінгвістичної відносності (частіше її називають гіпотезою Сепіра – Ворфа) належить до тих концепцій, які викликають суперечки, але водночас мають величезний вплив на сучасне мовознавство, психолінгвістику й когнітивну науку. Для нашої теми вона особливо важлива, бо саме вона найпослідовніше ставить питання: як мова впливає на мислення, на те, як людина сприймає світ, і зрештою – на саму особистість.

Варто одразу зазначити: ані Едвард Сепір, ані Бенджамін Лі Ворф не були першими, хто заговорив про зв'язок мови й мислення. Ще в XIX столітті ці ідеї розвивав Вільгельм фон Гумбольдт. Він стверджував, що мова – це не просто інструмент для вираження готових думок. Вона є «органом, який творить думку» (ориг. «Die Sprache ist das bildende Organ des Gedanken») [[Humboldt 1836-1839, c. 35](#)]. На його думку, мова – це не застиглий продукт, а «діяльність», постійний процес творення. Кожна мова тісно пов'язана з «духом народу» й безпосередньо виражає його світогляд: «У кожній мові відображається дух нації» (ориг. «In jeder Sprache spiegelt sich der Geist der Nation») [[Humboldt 1836, c. 38](#)].

Люди сприймають реальність крізь призму рідної мови, яка, за Гумбольдтом, «описує коло народу, якому вона належить, коло, за межі якого можна вийти лише тоді, коли одночасно вступаєш в коло іншої мови» (ориг. «Jede Sprache beschreibt einen Kreis um die Nation, welcher ihr angehört, aus dem es nur insofern hinauszu gehen möglich ist, als man zugleich in den Kreis einer andren Sprache hinübertritt») [[Humboldt 1836, c. 100](#)]. Отже, мова не просто відображає дійсність, а активно її інтерпретує й членує. Те, що в одній мові називається одним словом, в іншій може потребувати

кількох різних найменувань. Саме гумбольдтівські ідеї згодом лягли в основу досліджень американських лінгвістів.

У сучасному вигляді гіпотезу сформулювали в 1930-х роках Едвард Сепір та його учень Бенджамін Лі Ворф. Її головний постулат: структура мови визначає структуру мислення та спосіб пізнання реальності. Інакше кажучи, люди, які розмовляють різними мовами, і сприймають світ по-різному, і мислять по-різному. Найвідоміша ілюстрація – приклад Ворфа про сніг в ескімоській мові. На відміну від англійської, де є одне слово *snow*, в ескімоській, за його спостереженнями, існувало кілька слів для різних типів снігу. Це змушувало носіїв постійно звертати увагу на відмінності, які для них були важливі. (Щоправда, згодом цей приклад був частково спростований).

У гіпотезі традиційно виділяють два варіанти – «сильний» і «слабкий». *Сильна версія* (лінгвістичний детермінізм) наполягає: мова повністю визначає мислення, і носії різних мов не можуть зрозуміти певних концепцій просто тому, що в їхній мові немає відповідних форм. Однак сьогодні цей радикальний варіант не підтримує жоден серйозний лінгвіст. Експерименти й мовна практика свідчать: людина здатна засвоювати нові концепції незалежно від того, чи є для них окреме слово в рідній мові. *Слабка версія* (власне лінгвістична відносність) набагато поміркованіша. Вона стверджує: мова не визначає мислення, але впливає на нього – спрямовує увагу мовця на ті аспекти дійсності, які є важливими в межах його культури. Саме в такому формулюванні гіпотеза Сепіра – Ворфа сьогодні сприймається як цілком обґрунтоване наукове положення.

Для того, щоб глибше зрозуміти теорію, варто розглянути внесок кожного з авторів окремо: погляди Едварда Сепіра на зв'язок мови й культури були обережнішими й зваженішими, ніж у його учня, оскільки він прямо відкидав ідею лінгвістичного детермінізму, стверджуючи: «Було б наївно уявляти, що будь-який аналіз досвіду залежить від моделі, вираженої в мові» (ориг. «It would be naïve to

imagine that any analysis of experience is dependent on pattern expressed in language») [\[1946, с. 129\]](#). Він визнавав, що мовні категорії впливають на сприйняття, але залишав місце для індивідуальної творчості й свободи мислення. Дослідник також наголошував: «Ми бачимо, чуємо й переживаємо дійсність значною мірою так, як ми це робимо, тому що мовні звички нашої спільноти спрямовують нас на вибір певних інтерпретацій» (ориг. «We see and hear and otherwise experience very largely as we do because the language habits of our community predispose certain choices of interpretation») [\[Sapir 1950, с. 162\]](#). Характеризуючи глибину цього впливу, Сепір зауважував: «Людські істоти не живуть лише в об'єктивному світі... але значною мірою перебувають у владі тієї конкретної мови, яка стала засобом вираження для їхнього суспільства» (ориг. «Human beings do not live in the objective world alone... but are very much at the mercy of the particular language which has become the medium of expression for their society») [\[Sapir 1950, с. 162\]](#). Саме ця виважена позиція спонукала його підтримати свого учня, Бенджаміна Лі Ворфа, у розвитку його ідей. Тому гіпотеза, що пов'язує мову, мислення та культуру, отримала подвійну назву – гіпотеза Сепіра – Ворфа.

Бенджамін Лі Ворф висунув революційну (і водночас скандальну) ідею: на його переконання, мови індіанців накладають на їхніх носіїв таку відмінну картину реальності, що, на його думку, мова хопі «не містить слів, граматичних форм, конструкцій або виразів, які безпосередньо стосуються того, що ми називаємо "часом", або минулим, теперішнім чи майбутнім, або тривалістю чи довготривалістю» (ориг. «Hopi language contains no words, grammatical forms, constructions or expressions that refer directly to what we call "time", or to past, present, or future, or to enduring or lasting...») [\[Селіванова 2008, с. 57\]](#). Ворф стверджував, що граматичні категорії мови хопі кардинально відрізняються від європейських, і це нібито формує у її носіїв принципово інше уявлення про час, простір і матерію. Він порівнював цю відмінність з різницею між геометріями: «Так само, як можна мати

будь-яку кількість геометрій, відмінних від евклідової, які дають однаково досконалий опис просторових конфігурацій, так само можна мати описи Всесвіту, однаково валідні, які не містять наших звичних контрастів часу та простору. Точка зору відносності в сучасній фізиці є одним із таких поглядів, а світогляд хопі є іншим, зовсім відмінним, нематематичним і лінгвістичним» (ориг. «Just as it is possible to have any number of geometries other than the Euclidean which give an equally perfect account of space configurations, so it is possible to have descriptions of the universe, all equally valid, that do not contain our familiar contrasts of time and space...»)
[\[Селіванова 2008, с. 58\]](#).

Однак пізніші дослідження показали: багато висновків Ворфа ґрунтувалися на помилковій або надто вільній інтерпретації матеріалу. На противагу його радикальному детермінізму, видатний український мовознавець Олександр Потебня ще в XIX столітті сформулював виваженішу тезу про взаємозв'язок мови та мислення. Він стверджував, що «слово є не стільки знаком відомої думки, скільки засобом її створення» [\[Потебня 1993, с. 26\]](#). Це визнання творчої сили слова, однак без твердження про непереборні мовні бар'єри, є значно ближчим до сучасного наукового консенсусу. Сучасна лінгвістика схиляється до «м'якої» версії гіпотези лінгвістичної відносності, яка визнає, що мова впливає на мислення та сприйняття, але не визначає їх жорстко.

У сучасній когнітивній лінгвістиці, етнолінгвістиці та психолінгвістиці теорія лінгвістичної відносності переживає своєрідне «друге народження». Дослідники відмовилися від пошуків доказів сильної версії й зосередилися на конкретних механізмах впливу мови на когнітивні процеси. Цей вплив простежується на кількох рівнях.

Лексичний рівень. Мова може спрямовувати увагу мовця на певні ознаки об'єктів, важливі для цієї культури. Крім уже згаданого прикладу зі снігом, показові дослідження сприйняття кольорів. Виявилось, що сприйняття кольору в дорослих

людей обробляється лівою півкулею мозку – там само, де розташовані мовні центри. Це означає: опанувавши мову, людина мислить про колір, застосовуючи її категорії.

Граматичний рівень. Цей рівень – найпотужніший, бо граматика зобов'язує нас у кожному реченні щось виражати. Розглянемо простий приклад: в англійській можна сказати *I spent the evening with a neighbor*, не вказуючи, чоловік то сусід чи жінка. Але в українській, французькій чи німецькій граматичний рід зобов'язує обирати – сусід чи сусідка, *voisin* чи *voisine*. Як точно зауважує О. Каганець, «це, звичайно, не означає, що мовці англійської не можуть зрозуміти відмінності... проте це все ж означає, що їм не доводиться думати про статі сусідів, друзів, вчителів і багатьох інших людей кожного разу, коли про них виникає розмова, в той час, як в деяких інших мовах це робити обов'язково» [\[Каганець 2025, с. 1–9\]](#). Цей обов'язок думати про певну категорію закріплюється на рівні мовленнєвої діяльності, формуючи відповідні когнітивні звички.

1.3.1. Вплив мовної картини світу на формування особистості

Для розуміння «іншої мовної особистості» ключове поняття – *мовна картина світу*. Якщо ми приймаємо слабку версію гіпотези Сепіра – Ворфа, то мовна картина світу постає як сукупність знань про світ, зафіксованих у мовних формах, – і вона є обов'язковою для всіх носіїв цієї мови. Вона діє як призма, крізь яку людина бачить реальність. Ця призма не спотворює дійсність, але одні її фрагменти акцентує, а інші – деакцентує.

Людина, яка засвоює другу мову на глибинному рівні, не просто вивчає нові слова й граматичні правила – вона поступово інтеріює (присвоює) іншу мовну картину світу. Формування «іншої мовної особистості» – це прямий наслідок контакту й засвоєння іншої лінгвокогнітивної системи. Якщо мономовна

особистість дивиться на світ крізь одну призму, то «інша мовна особистість» отримує здатність бачити той самий світ крізь дві (або більше) різні призми. Це має фундаментальні наслідки.

Когнітивна гнучкість. Білінгв або поліглот, як правило, мислить гнучкіше, бо він звик до існування різних способів категоризації одного й того самого явища. *Металінгвістична свідомість.* Така особистість краще розуміє природу мови як феномену, адже вона постійно порівнює різні мовні системи. *Транскультурна ідентичність.* Найглибший вплив відбувається на рівні системи цінностей. Інтеріоризуючи другу мовну картину світу, людина засвоює й закріплює в ній систему цінностей. Це може призвести до формування гібридної, «проміжної» ідентичності, яка вже не належить виключно до жодної з культур.

Отже, теорія лінгвістичної відносності – у своєму поміркованому, науково обґрунтованому варіанті – дає нам потужний інструмент для пояснення того, як саме змінюється особистість, її мислення та комунікативна поведінка в умовах глибокого занурення в іншомовне й іншокультурне середовище. Вона пояснює, чому «інша мовна особистість» – це не просто людина, яка знає дві мови, а когнітивно інший тип мовця, який бачить (і творить) світ інакше.

1.4. Основні наукові підходи до вивчення мовної особистості

Вільгельм фон Гумбольдт та Олександр Потебня були першими, хто поставив питання про нерозривний зв'язок мови, мислення й культури – і тим самим надовго визначили напрямок розвитку лінгвістики.

Вільгельм фон Гумбольдт у своїй головній праці «Про відмінність будови людських мов та її вплив на духовний розвиток людства» сформулював ідею, яка стала стрижнем усієї лінгвокультурології: «Мова є орган, який творить думку» (ориг. «Die Sprache ist das bildende Organ des Gedanken») [\[Humboldt 1936–1939\]](#),

[с. 35](#)]. Він наполягав, що мова – не просто інструмент для вираження вже готових думок, а активна сила, яка мислення формує. «Інтелектуальна діяльність і мова тому є єдиним цілим і нерозривні одна від одної» (ориг. «Die intellektuelle Thätigkeit und die Sprache sind daher Eins und unzertrennlich von einander») [\[Humboldt 1841, с. 36\]](#). Гумбольдт також стверджував, що «мова є ніби зовнішнім виявом духу народів; мова народу – це його дух, і дух народу – це його мова, і важко уявити собі щось більш тотожне» (ориг. «Die Sprache ist gleichsam die äußerliche Erscheinung des Geistes der Völker; ihre Sprache ist ihr Geist und ihr Geist ihre Sprache; man kann sich beide nie identisch genug denken») [\[Humboldt 1841, с. 38\]](#). Із цього випливало: кожна мова містить у собі особливе світобачення, властиве тільки цьому народові, а мовленнєва діяльність є невід'ємною частиною духовного буття людини.

Для Гумбольдта мова була не *ergon* (готовим продуктом, витвором), а *energeia* (діяльністю, постійним процесом творення). Це розрізнення лягло в основу всіх пізніших досліджень, які трактують мову не як статичну систему, а як динамічний процес, у якому реалізується особистість мовця.

О. Потебня розвинув гумбольдтівські ідеї на слов'янському ґрунті. У своїй головній праці «Думка й мова» він обґрунтував положення про нерозривний зв'язок мови, мислення й культури. Потебня стверджував, що «мова є засіб не виражати готову думку, а створювати її» [\[Потебня 1993, с. 7\]](#). Він наголошував: «Мова є головним і першим знаряддям національної свідомості» [\[Потебня 1985, с. 114.\]](#), тому є найважливішим чинником формування національної свідомості, адже саме в ній закріплюється історичний досвід народу.

Для цієї роботи особливо цінним є потебнянське вчення про внутрішню форму слова. Під внутрішньою формою Потебня розумів «найближче етимологічне значення слова» [\[Потебня 1993, с. 29\]](#). Це той образ або уявлення, які лежать в основі назви (наприклад, у слові «вікно» внутрішньою формою є відношення до слова «око», тобто «те, куди дивиться око»). Ця внутрішня форма – своєрідний

«слід» творчого акту номінації, у якому виявився народний світогляд. І хоча в повсякденному мовленні вона може забуватися, вона й далі впливає на сприйняття слова, на його асоціативні зв'язки та конотації.

Саме на такому розумінні зв'язку мови з ментальністю згодом виріс **когнітивний підхід**: він сформувався в лінгвістиці в останній чверті XX століття – як реакція на обмеженість структуралізму та біхевіоризму. Його головна теза: мова – це ключ до розуміння пізнавальних процесів людини (сприйняття, пам'яті, уваги, категоризації, мислення). У межах цього підходу мовну особистість досліджують передусім як носія певної мовної картини світу – сукупності знань про світ, зафіксованих у мовних формах.

Як зазначає О. Селіванова, «когнітивна наукова парадигма в лінгвістиці характеризується спрямуванням на вивчення мови як засобу отримання, зберігання, обробки, переробки й використання знань, на дослідження способів концептуалізації й категоризації певного мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду» [\[Селіванова 2008, с. 32\]](#). У межах цього підходу мовну особистість досліджують передусім як носія певної мовної картини світу – сукупності знань про світ, зафіксованих у мовних формах. Центральне поняття тут – концепт, одиниця ментального простору, яка має вербальне вираження і репрезентує культурно значущу інформацію. Концепт, на відміну від поняття, містить не тільки логічні, а й оцінні, образні та емоційні компоненти. Це той «згусток культури», що опосередковує зв'язок мови та свідомості.

Для дослідження мовної особистості когнітивний підхід дає змогу відповісти на запитання: як саме мовна особистість категоризує й інтерпретує дійсність? Які концепти в неї ключові? Як співвідносяться її індивідуальна картина світу із загальнонаціональною?

Коли ж ми аналізуємо «іншу мовну особистість» крізь призму когнітивного підходу, ми можемо дослідити, як володіння двома мовними картинами світу

впливає на когнітивні процеси. Дослідження показують, що білінгви часто демонструють асиметрію концептуалізації: одні й ті самі явища активують різні концептуальні ознаки залежно від того, якою мовою мислить людина. Це явище безпосередньо пов'язане з гіпотезою лінгвістичної відносності Сепіра – Ворфа і становить ядро когнітивних досліджень «іншої мовної особистості».

Той самий зв'язок мови з національним світоглядом, але вже зосереджений не на ментальних структурах, а на взаємодії мови й культури, досліджує **лінгвокультурологічний підхід**. Він тісно пов'язаний із когнітивним, але має власний предмет. Когнітивна лінгвістика зосереджена на ментальних структурах, а лінгвокультурологія вивчає те, як мова зберігає й передає культурні смисли. За визначенням А. Загнітка, лінгвокультурологія – це «галузь мовознавства, яка вивчає мову як феномен культури, як вияв ментальності народу, що говорить» [\[Загнітко 2012, с. 156\]](#).

У межах цього підходу мовна особистість постає як носій етнокультурних кодів. Важлива теза: «через мову особистість "включається" в культуру, а культура формує мовну особистість». Це процес двосторонній: людина засвоює мову разом із закладеними в ній нормами та цінностями – але водночас і своєю мовленнєвою творчістю впливає на розвиток культури й мови.

Особливе значення для цієї роботи має розроблене в лінгвокультурології поняття лінгвокультурного типажу. Іншими словами, це – типізована особистість, за якою певна лінгвокультура впізнається іншими. В українському мовознавстві це поняття отримало потужний розвиток завдяки працям Тетяни Миколаївни Сукаленко (Інститут української мови НАН України). Вона зробила вагомий внесок у становлення та розвиток цієї теорії в Україні. Т.М. Сукаленко у своїх наукових розвідках адаптує та розвиває загальну теорію лінгвокультурних типажів, а також досліджує конкретні типажі на матеріалі українського художнього дискурсу.

Варто згадати й дослідника Володимира Барчука. Він пропонує авторську концепцію структури мовної свідомості, яку можна застосувати для аналізу мовної особистості. У статті, присвяченій етномовній свідомості гуцулів, він виокремлює такі компоненти, як «міфологеми, символи, концепти, меми», які «в єдності визначають ментально-світоглядні та духовно-ціннісні постулати особистості» (або: «складають цілісну тканину легенди та визначають світоглядні орієнтири») [Барчук 2023, с. 45]. Хоча В. Барчук працює з автентичним фольклорним матеріалом, запропонована ним методика аналізу через виявлення ключових культурних одиниць може бути ефективно застосована й до сучасного медійного дискурсу.

Якщо методика В. Барчука орієнтована на виявлення культурних кодів у фольклорних текстах, то **комунікативно-прагматичний підхід** зосереджується на функціонуванні мови в реальних комунікативних актах. Центральне питання тут: як мовна особистість використовує мову для досягнення своїх комунікативних цілей? Когнітивний підхід відповідає на питання «що знає мовець?», лінгвокультурологічний – «з якої культури він виріс?», а комунікативно-прагматичний – «що він робить мовою?». Цей підхід спирається на прагматику – розділ семіотики, що вивчає відношення між знаками та їхніми користувачами. У мовознавстві лінгвістична прагматика досліджує мовленнєві акти, комунікативні стратегії й тактики, інтенції мовця та їхнє втілення в мовленні.

Ключове поняття – інтенція (комунікативний намір). Як зазначається в науковій літературі, прагматичний аспект аналізу здійснюється з урахуванням того, що багатоаспектна організація речення є об'єктивним фактом мовної дійсності, а граматичні одиниці виконують поряд із семантичною та синтаксичною функціями функцію прагматичну. Тобто навіть вибір граматичної форми – активного чи пасивного стану, стверджувальної чи питальної конструкції – може бути прагматично зумовленим і нести комунікативно значущу інформацію.

Для дослідження «іншої мовної особистості» цей підхід особливо цінний, бо він дає змогу проаналізувати, як друга мова впливає на комунікативні стратегії мовця, а саме: 1) чи змінює білінгв комунікативні патерни залежно від того, якою мовою говорить; 2) чи використовує різні стратегії ввічливості, різні способи вираження незгоди чи компліменту; 3) чи спостерігається прагматична інтерференція – перенесення комунікативних норм однієї культури в іншомовне спілкування.

Проте, кожен із трьох підходів має свої обмеження, якщо розглядати його окремо. Когнітивний підхід пояснює, які саме зміни відбуваються в мовній картині світу білінгва, але він не дає відповіді, як ці зміни пов'язані з культурним контекстом. Лінгвокультурологічний підхід, своєю чергою, описує вплив культури на мовну свідомість – через занурення в іншу культуру, зіткнення ціннісних систем, формування гібридної ідентичності, однак часто залишає поза увагою конкретні мовленнєві прояви цього впливу. Комунікативно-прагматичний підхід фіксує реальні мовленнєві акти, що показує вплив на реальне мовлення: у виборі слів, у комунікативних стратегіях, у мовленнєвих тактиках. Але без урахування когнітивних і культурних чинників ризикує звести аналіз до простої констатації фактів. Саме тому для дослідження «іншої мовної особистості» потрібен не вибір одного з підходів, а їхній синтез. Інакше кажучи, когнітивний підхід відповідає на питання «що?», лінгвокультурологічний – на питання «чому?», а комунікативно-прагматичний – на питання «як?». Разом вони створюють тривимірну картину, якої не дає жоден із підходів окремо.

У практичній частині цієї роботи ми спираємося саме на такий синтез. Когнітивний підхід допоможе виявити особливості мовної картини світу Анни Данильчук – зокрема, як вона адаптує українські концепти до англomовної аудиторії. Лінгвокультурологічний підхід дасть змогу простежити, які національно-культурні коди вона транслює й як у її мовленні виявляється гібридна ідентичність.

А комунікативно-прагматичний – проаналізувати її комунікативні стратегії як публічної особистості, яка виступає посередником між українською культурою та англомовним світом.

Отже, три підходи не конкурують, а взаємодоповнюють один одного. Їхнє поєднання дає змогу не просто описати феномен «іншої мовної особистості», а пояснити його внутрішні механізми та конкретні мовленнєві вияви, що й буде зроблено в наступному розділі.

1.5. Мовна особистість у сучасному медійному просторі

Публічну мовну особистість визначають через її здатність впливати на формування мовної свідомості широких верств населення. У сучасній лінгвістиці публічну мовну особистість розглядають крізь призму кількох ключових аспектів. Один із них – *ідіостиль*, тобто сукупність мовних і мовленнєвих характеристик, що вирізняють конкретну особистість серед інших носіїв мови; дослідники наголошують, що ідіостиль публічної мовної особистості варіюється залежно від тематики медійних текстів, що свідчить про адаптивність мовленнєвої поведінки до комунікативних умов. Інший аспект – *комунікативні стратегії*, тобто цілеспрямовані лінії мовленнєвої поведінки, спрямовані на досягнення певного перлокутивного ефекту, впливу на аудиторію. Окремо виокремлюють *образ автора* – цілісне враження про особистість, яке формується в аудиторії на основі її мовленнєвих продуктів. Важливим доповненням є поняття віртуальної мовної особистості (*virtual linguistic personality*), яке в сучасній науці застосовують для аналізу мовленнєвої поведінки в цифровому середовищі. Як зазначають дослідники, активне використання соціальних мереж політиками, активістами та публічними особами доводить, що роль віртуальної мовної особистості зростає навіть серед глобальних політичних лідерів. Це поняття охоплює специфіку

мовленнєвої поведінки в соціальних мережах, де комунікація набуває рис діалогічності, спонтанності та емоційності, а мовна особистість постає в новій, гібридній формі – як поєднання публічного і приватного, офіційного і неформального.

Віртуальна мовна особистість, як і публічна, реалізує свій вплив через певні лінгвістичні стратегії та тактики. За визначенням Л. Шевченко, «лінгвістичні стратегії та тактики утворюють комплекс мовних прийомів, які відображають особливості масової комунікації для впливу на потенційного реципієнта, який зазнає ефективного моделювання комунікативної ситуації» [\[Шевченко 2021, с 51\]](#). Важливу роль у медійному дискурсі відіграють також індивідуальноособистісні чинники. Як слушно зауважує А. Загнітко, «мовна особистість – це поєднання в особі мовця: а) мовної компетенції, б) прагнення до творчого самовияву, в) вільного, автоматичного здійснення усебічної мовленнєвої діяльності. Мовна особистість становить множину лінгвоіндивідуацій та лінгвоіндивідуалізацій» [\[Загнітко 2016, с. 26\]](#). Ці чинники суттєво впливають на те, як публічну мовну особистість сприймає масова аудиторія і якою мірою її мовлення досягає комунікативної мети. Зокрема, емоційність мовлення, яка часто відображає когнітивний стиль особистості, може як посилювати, так і послаблювати вплив на аудиторію – залежно від комунікативної ситуації.

Сучасна медіалінгвістика активно використовує *експериментальні методи для вивчення впливу публічної мовної особистості на аудиторію*. До ключових параметрів, які впливають на сприйняття, належать: назва медійного тексту, його композиція, візуальний образ автора, жестикуляція, міміка, одяг, а також мовленнєві характеристики. Для студентської аудиторії особливо значущими є зовнішність публічної мовної особистості та використання образних засобів під час сприйняття медійного дискурсу.

Отже, медійний простір накладає на мовну особистість подвійну відповідальність: бути носієм мовної культури (еталонності) і водночас – близьким, зрозумілим комунікатором для масової аудиторії. Публічна мовна особистість, особливо в контексті міжкультурної комунікації, виступає не просто транслятором інформації, а медіатором між різними культурними світами, виконуючи важливу соціальну функцію. Для цього дослідження дані теоретичні положення є визначальними: саме в медійному просторі найбільш яскраво виявляються риси «іншої мовної особистості» – через зіткнення мов, культур і комунікативних стратегій, які набувають публічного звучання та стають предметом рефлексії для широкої аудиторії.

Висновки до першого розділу

У теоретичному розділі роботи здійснено аналіз наукових підходів до дослідження мовної особистості та обґрунтовано зміст феномена «іншої мовної особистості». Основні узагальнення зводяться до таких положень.

1. Поняття «іншої мовної особистості». Це тип мовної особистості, який формується на перетині двох або більше лінгвокультурних систем. Його ключовою відмінністю від монологічної особистості є якісна трансформація мовної свідомості, а не просто володіння другою мовою. Така особистість має бікультурний тезаурус, гібридні комунікативні стратегії та проміжну (лімінальну) ідентичність.

2. Пояснення феномена в межах наукових підходів. Когнітивний підхід пояснює «іншу мовну особистість» через асиметрію концептуалізації (різні мови активують різні концептуальні ознаки). Лінгвокультурологічний підхід – через формування гібридної культурної ідентичності. Комунікативнопрагматичний – через здатність до перемикавання комунікативних кодів та прагматичну інтерференцію. Синтез цих підходів є необхідним для комплексного аналізу.

3. Теорія лінгвістичної відносності як підґрунтя дослідження. Саме «слабка» версія гіпотези Сепіра – Ворфа (мова спрямовує увагу, але не визначає мислення жорстко) пояснює, чому засвоєння другої мови змінює спосіб мислення, не скасовуючи здатності мислити «по-першому». Це створює теоретичну рамку для розуміння когнітивної гнучкості білінгвів.

4. Медійний простір і публічна мовна особистість. У сучасних медіа публічна мовна особистість виконує роль культурного медіатора. Медіа конструюють її мовний образ через селекцію та тиражування висловлювань. Мовленнєва поведінка такого комунікатора балансує між нормативністю та природністю, що є важливим для подальшого аналізу конкретного матеріалу.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ «ІНШОЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ» НА ПРИКЛАДІ АННИ ДАНИЛЬЧУК (ANNA FROM UKRAINE)

2.1. Анна Данильчук як публічна мовна особистість

Анна Данильчук – кандидатка філологічних наук, доцентка Волинського національного університету імені Лесі Українки, авторка та ведуча англomовного YouTube-каналу Anna from Ukraine, що став одним із найпомітніших незалежних медійних проєктів часів повномасштабної російської агресії. Вона позиціонує себе як незалежну дослідницю України – фіксує події війни, розповідає про культуру, історію, економіку, побут та менталітет українців. Також вона з'являється в інтерв'ю на інших каналах, де розповідає про міжкультурні відмінності.

Що важливо для цієї роботи: Анна є білінгвальною мовною особистістю, яка свідомо обирає мовний код залежно від комунікативної ситуації. З лінгвістичного погляду вона є яскравим прикладом публічної мовної особистості в тому розумінні, яке вкладає в це поняття А. Загнітко, – тобто особистості, що є «одночасно продуктом і творцем мови» [\[Загнітко 2016, с. 27\]](#). Водночас її специфіка полягає в тому, що вона реалізується переважно в нерідній мові – англійській – перед іноземною аудиторією, зберігаючи при цьому українськомовну ідентичність. Саме це робить її мовну особистість феноменологічно цікавою: вона постає як «інша мовна особистість» у подвійному сенсі – з погляду мовного коду (україномовна людина, що говорить англійською) і з погляду комунікативної позиції (Ukrainian speaking to the world).

Академічне підґрунтя є принциповим для розуміння специфіки її мовної особистості. Як науковиця, А. Данильчук сама ідентифікує зв'язок між своєю фаховою підготовкою і медійною діяльністю: «Я кандидатка філологічних наук,

викладала в університеті Волинському національному. І, в принципі, частина дисциплін, з якими я працювала, були дотичними до боротьби з пропагандою, зокрема політична лінгвістика. І ти знаєш, зараз, коли дивлюся, як Росія намагається отруїти світ своїми наративами, впізнаю дуже багато всього з тих курсів» [\[Анна в ІпсО і люди, 02:01\]](#). Отже, її медійна діяльність є прямим продовженням фахових компетенцій: аналіз пропаганди, розпізнавання маніпулятивних наративів, металінгвістична рефлексія – все це не самодіяльність блогера, а цілеспрямоване застосування знань у новому форматі.

З погляду структури мовної особистості (А. Загнітко) Анна Данильчук демонструє всі три рівні в їхній взаємодії. На вербально-семантичному рівні – розвинений двомовний лексикон, здатність переключатися між кодами залежно від аудиторії. На когнітивному рівні – бікультурний тезаурус, де поєднуються українська культурна пам'ять і глибоке знання англомовного медіапростору та його очікувань. На прагматичному рівні – чіткі комунікативні цілі: «я хотіла пояснити, що стоїть за українською стійкістю, трішки більше розкрити про наш характер» [\[Анна в ІпсО і люди, 04:05\]](#). Прагматикон Данильчук є особливо виразним: кожне її відео має чітку комунікативну мету і спрямоване на досягнення конкретного впливу на глядача.

Соціолінгвістичний портрет доповнюють кілька параметрів. Статусний: академічне, медійне і громадське середовища (засновниця Волинської фундації, авторка всеукраїнської газети «День»). Ідіоетнічний: свідомо і відкрито виражена українська ідентичність, протиставлена радянській спадщині. Гендерний: поєднання у мовленні відкритої емоційності та прямої категоричності – риси, що зазвичай не зустрічаються в одному медійному образі.

2.2. Особливості мовлення Анни Данильчук на лексичному та комунікативно-прагматичному рівнях

Найбільш виразною рисою українськомовного дискурсу Данильчук є постійний вихід на рівень метамови – обговорення мови як явища, аналіз мовних маніпуляцій, коментування власних мовних виборів. Це не випадкова риса, а проявлення фахової ідентичності: у якийсь момент вона сама фіксує цей перехід – «тут в мені оживає лінгвіст» [\[Silicon Curtain, 55:52\]](#). Показовою є розгорнута рефлексія над книгою Віктора Клемперера «Мова Третього рейху»: «якби ми були уважними до мови, ми б помітили, що в ній відбувались радикальні і недобрі зміни, що передували поганим речам у житті» [\[Silicon Curtain, 56:18\]](#). Цей коментар демонструє, що для неї мова є не просто засобом спілкування, а індикатором суспільних процесів – позиція, що прямо кореспондує з потєбнянським розумінням мови як «знаряддя національної свідомості» [\[Потєбня 1985, с. 114\]](#).

Концептуальна деконструкція «радянської мови». Одним із найяскравіших епізодів є розгорнутий коментар до питання «Do you speak Soviet?». Спочатку Данильчук описує свою первинну реакцію на нерозуміння: «Боже, який рівень невігластва? Що ви мене питаєте?» – однак далі робить принципово важливий аналітичний поворот: «пізніше, коли я “увімкнула” трошки лінгвіста, трошки філософа, то я зрозуміла, що насправді є ж величезний сегмент людей, які насправді “speak about soviet”» [\[Анна в ІПсО і люди, 10:00\]](#). Далі вона розгортає метафору: «як ця орвелівська мова newspeak, яка сконструювала іншу свідомість. Так само є оце “soviet”. Є люди, які говорять “soviet”» [\[Анна в ІПсО і люди, 10:25\]](#). Таким чином вона виводить мовну проблему на рівень когнітивний: «совєцька мова» – це не діалект і не мова в лінгвістичному сенсі, а особливий концептуальний код, система уявлень про світ. Ця думка є прямою ілюстрацією до теорії Потєбні

про нерозривний зв'язок мови і мислення та до слабкої версії гіпотези Сепіра–Ворфа: мова формує і відтворює певну картину світу.

Висновок, якого доходить Данильчук, формулюється так: «Я інколи відчуваю себе таким своєрідним перекладачем, який може розвінчувати оці конструкти радянської мови» [\[Анна в ІПсО і люди, 10:25\]](#). Ця самоідентифікація як «перекладача» є ключовою: вона не просто передає інформацію між мовами – вона здійснює концептуальний переклад між двома картинами світу, радянською і некоролонізованою.

У роботі з іноземною аудиторією Данильчук систематично застосовує стратегію *культурної аналогізації* – побудову мостів між незнайомим концептом і вже відомим для реципієнта. Яскравий приклад із інтерв'ю стосується аргументу про «російськомовне населення» як підстави для претензій Росії: «Є чудовий для них контраргумент, коли ти запитуєш американців, чи вони всі англійці. А австралійці теж всі англійці? І канадці? “Ні, в нас інша культура”. Але ж мова у вас та сама. Ви по суті всі англійці.» [\[Анна в ІПсО і люди, 23:48\]](#). Ця аналогія блискуче перекладає суто «нашу» дискусію про мову і ідентичність у категорії, близькі носіям англійської – тобто здійснює саме той концептуальний переклад між картинами світу, який є визначальним для «іншої мовної особистості».

Зокрема, характерною її рисою також є постійний рух від абстрактного до конкретного, від статистичного до людського. Описуючи власну комунікативну стратегію, вона прямо артикулює цей принцип: «Я акцентувала на якихось таких простих історіях для того, щоб люди могли відчути нас. А відчувається це, знову ж таки, не через статистику, не через пафосні фрази, а через реальні історії» [\[Анна в ІПсО і люди, 06:46\]](#). Далі вона розкриває, як трансформує абстрактні «окуповані території» в конкретні смисли: «Коли ми говоримо про території, це ж не “території”, це ж школи, це місця, де в вас був перший поцілунок, це кладовища, це музеї, це магазини, де, ти знаєш, найсмачніші продаються хлібини» [\[Анна в ІПсО і](#)

[люди, 06:19](#)]. З лінгвістичного погляду це класична операція семантичного заземлення: абстрактна номінація «окуповані території» замінюється ланцюжком конкретних іменників з вираженою емоційною конотацією. Такий прийом прямо реалізує *потебнянський принцип*: думка не передається в готовому вигляді, а створюється в момент мовлення – разом із образом.

Особливого аналізу заслуговує момент самопрезентації, де Данильчук вдається до англomовного вкраплення в середині україномовного дискурсу: «Я жартую, що я не є професійним експертом воєнним, я не є професійним політичним експертом, але я “professional Ukrainian”» [\[Анна в ІІсО і люди, 04:27\]](#). Фраза «professional Ukrainian» є прикладом свідомого «code-switching» з прагматичною функцією: перехід на англійську в цьому місці підкреслює, що це формулювання адресоване у першу чергу іноземній аудиторії – воно є своєрідним перформативним актом у тому ж сенсі, у якому говорить Гамперц: мовний вибір тут має «символічну цінність та інтерпретаційні наслідки» [\[Gumperz 2014, с. vii\]](#). Данильчук «говорить до іноземців» навіть у момент, коли розмовляє українською з україномовною ведучою.

Наративна структура і стратегія персоналізації. Дискурс Данильчук побудований навколо особистих наративів, що виконують аргументативну функцію. Розповідаючи про спалену вишиванку в музеї Батуринської битви, вона не просто наводить факт – вона описує фізичне переживання: «це фізично боляче дивитись на спалену вишиванку» [\[Анна в ІІсО і люди, 1:14:27\]](#). Далі цей приватний досвід зіставляється з сучасністю: «ти бачиш, як замикається величезний цикл того геноциду в 1700» [\[Анна в ІІсО і люди, 1:14:55\]](#). Такий рух від особистого переживання до узагальнювального висновку є характерним прийомом мовленнєвої поведінки Данильчук і реалізує ту стратегію, яку вона сама декларує: пояснювати не через статистику, а через реальні людські відчуття.

Поняття «нормалізаційного упередження» як рефлексія над власним досвідом. Цікавим з мовознавчого погляду є момент, де Данильчук вводить англійський термін «*normality bias*» (у її варіанті – «упередження нормальністю») для позначення психологічного явища: «Пізніше мені сказали: «Те, що з тобою відбувалося – це “normality bias”» [\[Анна в ІІсО і люди, 18:47\]](#). Далі вона дає власний переклад і пояснення: «Грубо кажучи, якщо ти сама не здатна на таке, ти припускаєш, що люди, які біля нас, вони теж не здатні на таке» [\[Анна в ІІсО і люди, 19:10\]](#). Цей приклад є показовим: термін прийшов із її англomовного медіапростору (від підписників), і вона свідомо інтегрує його в україномовний дискурс, не тільки вводячи поняття, а й перекладаючи його – тобто здійснює саме той концептуальний переклад між двома картинами світу, що є ядром її ролі медіатора.

2.3. Репрезентація «іншого» на когнітивному рівні

Саме на когнітивному рівні мовної особистості найяскравіше виявляється специфіка «іншої мовної особистості» – адже тут відбувається не просто перемикання між мовами, а активізація різних концептуальних систем. Аналіз дискурсу Анни Данильчук – як у її подкасті *Silicon Curtain*, так і у відеоблогах каналу – дозволяє простежити цю специфіку у кількох вимірах.

Перша і найфундаментальніша риса когнітивного виміру мовної особистості Данильчук – те, що її тезаурус є двошаровим. Вона мислить одночасно в категоріях української культурної пам'яті та в категоріях англomовного медіапростору, і ці два шари не просто співіснують, а постійно взаємодіють, породжуючи концептуальні «мости» між двома картинами світу.

Найпрозоріше цей механізм виявляється в стратегії *культурної аналогізації* – побудові зв'язків між незнайомим для аудиторії концептом і вже відомим із її власного культурного досвіду. В україномовному інтерв'ю вона артикулює цю

стратегію щодо аргументу про «російськомовне населення», запитуючи американців, чи вони всі англійці. В англomовному подкасті та сама когнітивна операція відтворюється вже безпосередньо для цільової аудиторії, і тут Анна ускладнює аналогію, розгортаючи її в повноцінний дискурсивний аргумент: вона пояснює, що русифікація відбувалася через системний тиск, а не через вільний вибір: «Russian language was never like that classical lingua franca, people had choice, it was always the language of Education of professional communication, and for more and more people it was easier to choose Russian language and Russian culture as their identities» (англ. «Російська мова ніколи не була такою собі класичною лінгва-франкою; у людей був вибір, вона завжди була мовою освіти та професійного спілкування, і для дедалі більшої кількості людей було простіше обрати російську мову та російську культуру як основу своєї ідентичності») [\[Silicon Curtain, 03:06\]](#). При цьому вона підкріплює абстрактне твердження конкретною демографічною аномалією: «All at the beginning, in 40s, there were like 60 percent of Ukrainians and then without any serious movements and changes in the life of the region they have only 20 of ukrainians – where did this 40 percent disappear? They have decided they are russians?» (англ. «Спочатку, у 40-х роках, було, скажімо, 60 відсотків українців, а потім, без якихось серйозних потрясінь чи змін у житті регіону, там залишилося лише 20 відсотків українців – куди ж поділися ці 40 відсотків? Можливо, вони вирішили, що вони росіяни?») [\[Silicon Curtain, 03:40\]](#). Питальна інтонація тут є когнітивним прийомом: вона змушує аудиторію самостійно дійти висновку, який вона уже сформулювала всередині своєї концептуальної системи.

Водночас показово, що ті самі ідеї в обох кодах активуються через принципово різні концептуальні «входи». У одному зі своїх відео вона вводить концепт радянської колоніальності через конкретний сигнальний факт: «President Zelenskyu had a very successful visit to Azerbaijan – this country was also lucky to be a part of the USSR and thus was considered by Putin its colony» (англ. «Візит президента

Зеленського до Азербайджану був дуже успішним – ця країна також мала щастя бути частиною СРСР і тому Путін вважав її своєю колонією»)[\[Anna2, 02:08\]](#). Слово «colony» тут є не нейтральним описом, а концептом із потужним аксіологічним навантаженням, добре відомим англомовній аудиторії з дискурсу постколоніальних студій.

Обираючи саме його, а не нейтральніше «subordinate state» чи «satellite», Данильчук свідомо активує в аудиторії певний ментальний фрейм – і це є вже не мовним, а когнітивним вибором. В україномовному дискурсі аналогічний концепт реалізується через емоційно насичений образ в метафорі з Франкенштейном. Той самий зміст – Росія як штучна, нежиттєздатна конструкція – але активований через принципово різний концептуальний механізм: в одному випадку академічний термін, у другому – літературна метафора. Це і є асиметрія концептуалізації в її найчистішому вигляді.

Одним із найстійкіших когнітивних патернів у дискурсі Данильчук є поляризація «своє / чуже», яка структурує весь її спосіб опису дійсності. Вона не є просто риторичною стратегією – а глибоко вкоріненою когнітивною схемою, через яку осмислюються культурні, ціннісні та цивілізаційні відмінності між двома суспільствами.

В україномовному дискурсі ця поляризація реалізується через лексичну систему з вираженою емоційною конотацією: Україна – *стійка нація, найміцніша, вільна країна, велика спільнота*; Росія – *терористична держава, ірраціональна, Мордор, Франкенштейн*. В англомовному дискурсі та сама когнітивна схема відтворюється, але через систему концептуальних опозицій, вибудованих із залученням раціональних аргументів і порівняльних прикладів. У подкасті Данильчук протиставляє два типи суспільної організації: «We have strong and healthy Civil Society, we have lots of active people who resemble many European people, those who like to change something in their yards, in their offices, who are active in

building their environment be it local or national – and in Russia I have never seen these processes of society doing something» (англ. «У нас сильне й здорове громадянське суспільство, у нас багато активних людей, схожих на багатьох європейців, – тих, хто прагне щось змінити у своєму оточенні, на роботі, хто бере активну участь у формуванні свого середовища, чи то на місцевому, чи то на національному рівні, – а в Росії я ніколи не бачила таких процесів, коли суспільство щось робить») [[Silicon Curtain, 10:52](#)].

Принципово важливим є момент у подкасті, коли Данильчук сама стає автором концептуального уточнення. Коли співрозмовник підбирає для опису Росії означення «lazy», вона його відхиляє й наполягає на точнішому: «You were too kind to say that is a lazy attitude, that is a parasite, a parasitic – that's the word. Yes, that is the word, it's parasitic, there's no other word for it» (англ. «Ви були надто ласкаві, назвавши це лінивим ставленням. Це паразит, паразитизм – ось що. Так, саме це слово, це паразитизм, іншого слова для цього немає») [[Silicon Curtain, 43:31](#)]. Це є когнітивний, а не лише мовний акт: Данильчук не просто коригує лексику – вона наполягає на точності концептуального позначення, бо для неї між «лінивий» і «паразитичний» існує принципова змістова різниця. Перше передбачає пасивність, друге – активне споживання за рахунок інших. Ця точність є ознакою мовця, чий когнітивний тезаурус є впорядкованим і ієрархізованим.

Особливою рисою когнітивного рівня мовної особистості Данильчук є розвинена *металінгвістична свідомість* – здатність бачити мову як об'єкт аналізу, а не лише як засіб комунікації. Як вказувалося у попередньому розділі, в україномовному дискурсі ця риса виявляється через концептуальну деконструкцію «радянської мови»: «Як ця орвелівська мова newspeak, яка сконструювала іншу свідомість. Так само є оцей "soviet". Є люди, які говорять "soviet"» [[Анна в ІПсО і люди, 10:25](#)]. У цьому фрагменті Данильчук переміщує мовну проблему з лінгвістичного на когнітивний рівень: «совецька мова» – це не діалект, а

концептуальний код, система уявлень про світ, і саме так вона функціонує в її власному тезаурусі.

В англomовному дискурсі ця металінгвістична рефлексія реалізується інакше – через пояснення культурних концептів зсередини, з позиції їхнього носія. Розповідаючи в подкасті про особливості українського ставлення до зароблених грошей, вона вводить суто українське культурне явище – прикмету – і розгортає його в концептуальне пояснення: «There is a superstition that if you find money on the road, on the floor – it's very typical Ukrainians don't pick them up, because someone who lost them lost their problems with them, and picking up somebody's money that are not yours, you are picking up bad things» (англ. «Існує повір'я, що якщо ти знайдеш гроші на дорозі чи на підлозі – як правило, українці їх не підбирають, бо той, хто їх загубив, разом із ними позбувся своїх проблем, і, підбираючи чужі гроші, ти нібито підбираєш до себе неприємності») [\[Silicon Curtain, 44:06\]](#). Далі цей мікроконцепт пов'язується з глибшим пластом: «It shows that like you have to know, this is yours, you worked hard, you want this, but you work hard for that» (англ. «Це показує, що, ви повинні знати, що це ваше, і ви доклали багато зусиль до цього. Ви цього хочете, але за це треба попрацювати») [\[Silicon Curtain, 44:15\]](#) – і врешті виводиться на рівень цивілізаційної різниці у ставленні до приватної власності: «Private property, even small private property, was very important, and this Dekulakization is actually a fight against Ukrainian middle class, not like super rich people, but people who wanted to have their own cow, their own orchard» (англ. «Приватна власність, навіть невелика, мала велике значення, і ця декулакізація насправді була боротьбою проти українського середнього класу – не проти надзвичайно багатих людей, а проти тих, хто хотів мати власну корову чи власний сад») [\[Silicon Curtain, 44:41\]](#). Таким чином культурна деталь стає точкою входу в розгалужену концептуальну систему – і цей рух від конкретного до системного є одним із найхарактерніших когнітивних прийомів Данильчук в обох мовних кодах.

В україномовному дискурсі аналогічний рух від конкретного до концептуального реалізується через стратегію семантичного заземлення. Тобто механізм є дзеркальним: *в україномовному дискурсі* абстрактне заземлюється через конкретне та особистісне, а *в англomовному* – конкретна культурна деталь розгортається до системного концепту. Обидві операції є когнітивними, а не лише риторичними – вони відображають усталений спосіб мислення мовця, який звик переміщатися між рівнями абстракції залежно від комунікативної задачі.

Окремого аналізу заслуговує те, як Данильчук концептуалізує саму українську ідентичність – і тут між двома кодами спостерігається одна з найпомітніших відмінностей.

В україномовному дискурсі ідентичність концептуалізується передусім через протиставлення радянській спадщині й через особистий досвід: «Я інколи відчуваю себе таким своєрідним перекладачем, який може розвінчувати оці конструкти радянської мови» [\[Анна в ІІсО і люди, 10:25\]](#). Тут ідентичність є передусім *реактивною* – вона визначається через те, чим вона не є. В англomовному подкасті ця ж ідентичність набуває більш *проактивної* концептуалізації. Анна говорить про внутрішні риси, що передаються від покоління до покоління: «It's about some internal qualities that we pass from generation into generation – and also it is that despite all of this orders, laws, terrors, all of the wars, like we still exist» (англ. «Йдеться про певні внутрішні якості, які ми передаємо з покоління в покоління – і про те, що, незважаючи на всі ці накази, закони, терор, всі ці війни, ми все одно продовжуємо існувати») [\[Silicon Curtain, 06:25\]](#). Далі вона розвиває цю думку через ідею природного добору духовних якостей: «I honestly think that many cultures would have disappeared long ago, including Russian culture, if they had a stronger Empire who would fight against them for so long – and Ukrainians managed to survive, so perhaps there is something that we must do in this world» (англ. «Я щиро вважаю, що багато культур, у тому числі й російська, вже давно б зникли, якби проти них так довго боролася

потужніша імперія – а українці зуміли вижити, тож, можливо, у цьому світі є щось, що ми маємо зробити») [\[Silicon Curtain, 07:06\]](#).

Концептуально важливим є і те, як Данильчук у подкасті визначає ключові цінності українського характеру. Вона прямо формулює їх як концепти: «If you ask about this values that are super important for a Ukrainian, this will definitely be freedom and stubbornness comes with that – we don't like to be dictated, it may be that I will agree with you, but don't you tell me what to do» (англ. «Якщо запитати, які цінності є надзвичайно важливими для українця, то це, безперечно, свобода та пов'язана з нею впертість – ми не любимо, коли нам диктують, що робити; можливо, я з вами погоджуся, але не кажіть мені, що робити») [\[Silicon Curtain, 1:12:34\]](#). Тоді як в україномовному дискурсі аналогічна думка формулюється емоційніше – через самоідентифікацію «professional Ukrainian» та через опис конкретних вчинків. В англomовному дискурсі ця ж ідея набуває форми концептуального узагальнення, більш придатного для аналітичного сприйняття іноземною аудиторією. Тобто зміст — той самий, але форма концептуалізації різна, бо різна аудиторія вимагає різного «пакування» концепту.

Одним із найглибших когнітивних розрізів, що виявляються в аналізованому дискурсі, є протиставлення двох моделей темпоральної орієнтації – проспективної (українська) і ретроспективної (російська). Ця концептуальна опозиція є наскрізною для обох мовних кодів, але її вербалізація суттєво відрізняється.

В україномовному дискурсі темпоральна орієнтація в мовленні Анни часто передається через особисті наративи та емоційно забарвлені образи: пропалена вишиванка як замкнений цикл геноциду «від 1700 до сьогодні» [\[Анна в ІПсО і люди, 1:14:55\]](#) – це одночасно і образ минулого, і застереження для майбутнього. В англomовному подкасті та сама опозиція формулюється як аналітична теза: «It's normal for a country to be future-oriented, this is the only logical survival mode – of course we have to value our past, we have to learn from our history, but we cannot sleep

happy because we were “Kyiv Rus”» (англ. «Для країни цілком природно орієнтуватися на майбутнє – це єдиний логічний спосіб виживання. Звісно, ми маємо цінувати своє минуле, маємо вчитися на історії, але не можемо спокійно спати, лише тому що ми були “Київською Руссю”») [[Silicon Curtain, 1:08:35](#)]. Далі вона пояснює, чому Росія застрягла в ретроспективному режимі: «Perhaps they gave up on the possibility of their nice future and they try to find strengths in that good past – and their past was not good, it's just like looking from that prison, those people who glorify Stalin today, maybe they would have been killed by him, but they don't think so, they focus on their Empire Consciousness» (англ. «Можливо, вони змирилися з тим, що у них не буде гарного майбутнього, і намагаються знайти опору в тому «гарному» минулому – хоча їхнє минуле не було гарним. Це наче погляд із тієї в'язниці: ті люди, які сьогодні прославляють Сталіна, можливо, були б ним вбиті, але вони так не думають, вони зосереджуються на своїй імперській свідомості») [[Silicon Curtain, 1:09:15](#)].

Концепт *Empire Consciousness* тут є прикладом того, як Данильчук вводить в англomовний дискурс авторський термін, що не має прямого відповідника в жодній із мов, якими вона говорить. Це гібридний концепт, народжений на перетині двох картин світу: він описує явище, добре знайоме їй із україномовного дискурсу (де воно позначається через поняття «імперська свідомість» або «совецький менталітет»), але оформлений у категоріях, доступних англomовній аудиторії. Власне, сама поява таких авторських концептів є доказом того, що Данильчук не просто перекладає між мовами, а здійснює саме ту концептуальну mediaцію між двома картинами світу, яку визначає лінгвокультурологічний підхід як ядро «іншої мовної особистості».

Зіставлення двох мовних кодів Данильчук на когнітивному рівні виявляє як спільні концептуальні домінанти, так і принципові відмінності в способах їхньої активації. Спільним для обох кодів є набір ключових фреймів: *Ukrainian resilience* /

українська *стійкість*, *Russian parasitism* / *паразитизм*, *civilizational gap* / *цивілізаційний розрив*, *existential fight* / *екзистенційна боротьба*, *future vs. past* / *майбутнє проти минулого*. Ці концепти відтворюються в обох мовах із стабільною регулярністю, що свідчить про їхню глибоку вкоріненість у когнітивному тезаурусі мовця. Незалежно від мовного коду, її ментальна карта залишається тією самою – змінюється лише спосіб, у який вона накладається на конкретну комунікативну ситуацію.

Відмінності ж полягають у способі активації цих фреймів. В україномовному дискурсі Данильчук тяжіє до емоційно насичених образних активаторів – конкретних іменників із сильною конотацією (*кладовища*, *хлібини*, *спалена вишиванка*), метафор (*Франкенштейн*, *Мордор*), особистих переживань. В англomовному – до порівняльних аналогій («Are Australians all English?»), раціональних аргументів з опорою на статистику чи логіку («60 percent disappeared – where did they go?») і авторських концептів, народжених на перетині двох картин світу (*Empire Consciousness* (імперська свідомість), *parasitic economy* (паразитична економіка)). У відеоблогах, де формат передбачає коротший і більш емоційний виклад, ця раціональність дещо поступається місцем прямим оцінним судженням – «Epic, epic fail» [\[Anna3, 07:41\]](#), «This is pathetic» [\[Anna3, 08:40\]](#), «Isn't that beautiful?» [\[Anna2, 08:14\]](#) – що наближає їх за тональністю до україномовного дискурсу, хоча концептуальний апарат залишається англomовним.

Ця відмінність відображає глибинну комунікативну відмінність між ситуаціями: україномовний дискурс адресований аудиторії, яка розділяє спільний емоційний досвід, – тому образ і емоція тут є достатніми активаторами концепту. Англomовний дискурс адресований аудиторії, для якої цей досвід є чужим, – тому необхідні раціональні «мости» між концептуальними системами. Данильчук в обох випадках діє як свідомий когнітивний медіатор, що добре розуміє, яка операція потрібна для того, аби концепт перетнув культурний кордон і залишився при цьому

впізнаваням. Саме ця здатність адаптувати не лише мову, а й спосіб мислення до різних лінгвокультурних контекстів є, за теоріями Ф. Бацевича і А. Загнітка, ознакою повноцінно реалізованого когнітивного рівня «іншої мовної особистості».

Висновки до другого розділу

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що Анна Данильчук є не просто популярною блогеркою, вона втілює феномен «іншої мовної особистості» в її сучасному медійному вимірі. Вона свідомо функціонує на перетині двох лінгвокультурних систем – української як рідної та англійської як інструментальної, причому її унікальність полягає в тому, що вона реалізує себе як публічна особистість переважно в нерідній мові, зберігаючи при цьому українську ідентичність. Її медійна діяльність не є стихійною – вона ґрунтується на фаховій філологічній підготовці, що виявляється в постійній металінгвістичній рефлексії, у здатності аналізувати мову як індикатор суспільних процесів, у свідомому виборі комунікативних стратегій.

На вербально-семантичному рівні блогерка демонструє координативний тип білінгвізму: вона не змішує мови, а чітко їх розмежовує залежно від аудиторії та ситуації. На когнітивному рівні її тезаурус є бікультурним – вона одночасно мислить категоріями української культурної пам'яті та англомовного медіапростору, що дозволяє їй вибудовувати концептуальні «мости» між двома картинами світу. На прагматичному рівні кожне її висловлювання має чітку перлокутивну мету – не просто проінформувати, а змінити ставлення аудиторії, подолати стереотипи, сформувати нове розуміння України.

Найвиразніше специфіка «іншої мовної особистості» Анни Данильчук виявляється в її здатності до когнітивної медіації – вона не просто перекладає з української на англійську, але переводить концепти з однієї системи знань в іншу. Це простежується і в стратегії культурної аналогізації (пояснення українських

реалій через відомі західній аудиторії приклади), і в концептуальній деконструкції «радянської мови» (де вона виводить мовну проблему на рівень світоглядних відмінностей), і в асиметрії концептуалізації (коли та сама ідея в україномовному дискурсі активується через емоційно насичені образи, а в англomовному – через академічну аргументацію). Показово також, що вона сама формулює авторські концепти, які не мають прямих аналогів у жодній із мов, – це свідчить про те, що в її свідомості відбувається не просто перемикання між двома готовими системами, а народження нових смислів на їхньому перетині.

Загалом феномен Анни Данильчук підтверджує ключові теоретичні положення про «іншу мовну особистість»: вона не є сумою двох монологічних особистостей, а є інтегрованою системою, де українська та англійська мови взаємодіють, впливають одна на одну й породжують нові якості. Її мовленнєва поведінка демонструє гібридну ідентичність, яка не зводиться до простої належності до однієї чи іншої культури, а виникає саме в процесі комунікації на межі двох світів. Вона виступає не просто інформаторкою, а медіатором, який будує міжкультурний діалог, знімає тривожність перед невідомим і робить українську реальність зрозумілою для західного глядача – і в цьому полягає цінність мовної особистості блогерки як об'єкта дослідження для лінгвістики міжкультурної комунікації.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження присвячене комплексному аналізу феномена «іншої мовної особистості» в контексті міжкультурної комунікації та його репрезентації в сучасному медійному просторі. Робота складалася з двох основних частин: теоретичної, де було систематизовано наукові підходи до вивчення мовної особистості та осмислено специфіку «іншої мовної особистості», та практичної, в якій на матеріалі англomовних та україномовних інтерв'ю та відеоблогів Анни Данильчук (Anna from Ukraine) було проаналізовано реальне функціонування такого типу мовця.

У першому розділі з'ясовано, що поняття мовної особистості є багатовимірним і охоплює вербально-семантичний, когнітивний та прагматичний рівні (за моделями А. Загнітка, Ф. Бацевича, О. Селіванової). Особливу увагу приділено трирівневій структурі, яка дозволяє досліджувати мовця не просто як носія граматичних норм, а як інтегральне утворення, що поєднує мовну компетенцію, систему знань про світ та комунікативні стратегії. Визначено, що національна картина світу формується через мову, яка не лише відображає, але й активно інтерпретує дійсність – положення, що бере початок у працях В. фон Гумбольдта та О. Потебні й отримує подальший розвиток у сучасній лінгвокультурології (В. Кононенко, Л. Мацько, А. Загнітко та ін.).

Специфіка «іншої мовної особистості» (білінгвальної, транскультурної, проміжної) полягає в тому, що вона формується на перетині двох або більше лінгвокультурних систем. Така особистість не є механічною сумою двох монологічних мовців: дослідження білінгвізму засвідчують, що в її свідомості функціонує одна складна, інтегрована система, де одиниці обох мов постійно взаємодіють, породжуючи нові якості. Ключовими механізмами її формування виступають акультурація та інтеріоризація «іншої мовної картини світу». На

вербально-семантичному рівні це виявляється у володінні двома лексиконами та граматичними системами, на когнітивному – у бікультурному тезаурусі та асиметрії концептуалізації, на прагматичному – у гібридних комунікативних стратегіях і код-світчингу.

Теоретичним підґрунтям для осмислення цього феномена стала гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра – Ворфа в її слабкій версії. Відповідно до неї, мова не визначає мислення жорстко, але спрямовує увагу мовця на певні аспекти дійсності, важливі в межах його культури. Засвоєння другої мови на глибинному рівні означає інтеріоризацію іншої системи категорій, що розширює когнітивний репертуар особистості та підвищує її здатність до децентрації. Це пояснює, чому «інша» мовна особистість мислить гнучкіше, демонструє вищу металінгвістичну свідомість і здатна формувати гібридну, проміжну ідентичність.

Аналіз основних наукових підходів – когнітивного, лінгвокультурологічного та комунікативно-прагматичного – показав, що жоден із них окремо не охоплює всієї складності досліджуваного явища. Когнітивний підхід дає відповідь на питання «що змінюється?» (картина світу, концепти), лінгвокультурологічний – «чому?» (через занурення в іншу культуру та зіткнення ціннісних систем), а комунікативно-прагматичний – «як це виявляється?» (у реальних мовленнєвих актах, стратегіях, тактиках). Саме синтез трьох підходів є необхідною умовою для комплексного дослідження «іншої» мовної особистості.

У межах медійного простору публічна мовна особистість розглядається через ідіюстиль, комунікативні стратегії та образ автора. Важливим доповненням є поняття віртуальної мовної особистості, яке фіксує специфіку мовленнєвої поведінки в цифровому середовищі – діалогічність, спонтанність, емоційність, гібридність. Публічна мовна особистість виконує роль не просто інформатора, а медіатора між культурами («культуртрегера»), що є особливо релевантним в контексті міжкультурної комунікації.

У другому розділі на прикладі Анни Данильчук було підтверджено ключові теоретичні положення. Вона є яскравим прикладом «іншої» мовної особистості, оскільки реалізує себе переважно в нерідній мові (англійській) перед іноземною аудиторією, зберігаючи при цьому українську ідентичність. Її медійна діяльність ґрунтується на фаховій філологічній підготовці, що виявляється в постійній металінгвістичній рефлексії, аналізі мовних маніпуляцій та свідомому виборі комунікативних стратегій. Вона демонструє координативний тип білінгвізму, чітко розмежовуючи українську (для невимушеного спілкування) та англійську (для професійного мовлення).

На *лексичному рівні* блогерка активно використовує національно-культурно марковані одиниці, вводить українські слова в англійський текст із подальшим поясненням, що зберігає автентичність і водночас робить матеріал доступним. Вона здійснює концептуальну деконструкцію «радянської мови» як особливого світоглядного коду, а також застосовує стратегію культурної аналогізації, будуючи «мости» між українськими реаліями та досвідом західної аудиторії. Її мовлення характеризується емоційно-оцінною лексикою, поляризацією «свій / чужий», а також рухом від абстрактного до конкретного через особисті наративи.

На *когнітивному рівні* виявлено, що тезаурус А. Данильчук є бікультурним: вона мислить одночасно в категоріях української культурної пам'яті та англійського медіапростору. В обох мовних кодах простежується асиметрія концептуалізації – однакові ідеї активуються через різні концептуальні механізми (емоційні образи в українській мові, раціональні аргументи та аналогії в англійській). Вона також формулює авторські концепти, які не мають прямих аналогій у жодній із мов, що свідчить про народження нових смислів на перетині двох картин світу. Розвинена металінгвістична свідомість дозволяє їй бачити мову як об'єкт аналізу й адаптувати спосіб мислення до різних лінгвокультурних контекстів.

Зіставлення україномовного та англomовного дискурсів, реалізованих у відеоблозі А. Данильчу, виявило спільні концептуальні домінанти (українська стійкість, російський паразитизм, цивілізаційний розрив, екзистенційна боротьба, орієнтація на майбутнє *versus* минуле) та принципові відмінності в їхній активації. В україномовному дискурсі переважають емоційно насичені образи та особисті переживання, в англomовному – порівняльні аналогії, раціональна аргументація та авторські концепти. Ця відмінність відображає глибинну комунікативну різницю між аудиторіями: та, що розділяє спільний досвід, потребує образних активаторів; та, для якої цей досвід є чужим, потребує раціональних «мостів» між концептуальними системами. А. Данильчук в обох випадках виступає як свідомий когнітивний медіатор, «культуртрегер», що розуміє, яка операція потрібна для того, щоб концепт перетнув культурний кордон.

Отже, проведене дослідження підтвердило, що «інша мовна особистість» є не абстрактним теоретичним конструктом, а реальним типом мовця, який дедалі частіше зустрічається в умовах глобалізації та міжкультурних контактів. Він відрізняється від монолінгвального типу не кількісно (володінням двома мовами), а якісно – інтегрованою структурою свідомості, бікультурним тезаурусом, асиметрією концептуалізації та здатністю до когнітивної медіації. Її вивчення має не лише теоретичне значення для лінгвістики, але й практичне – для розуміння механізмів побудови ефективної міжкультурної комунікації в сучасному медійному просторі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз інших публічних постатей (журналістів, блогерів, перекладачів), які виконують роль медіаторів, а також на більш детальне вивчення динаміки формування гібридної ідентичності в умовах тривалого перебування в іншомовному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Вид. центр «Акад.», 2004. 344 с. URL: https://document.kdu.edu.ua/info_zab/3291.pdf
2. Барчук В. Гуцульська космогонічна легенда: етнолінгвальний вимір. *PRECARPATHIAN BULLETIN OF THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY Word*. 2023. № 18(69). С. 45–54. URL: <https://pvnts.h.nung.edu.ua/index.php/word/article/download/1903/1845>
3. Гапченко О. А. Білінгв як мовна особистість. *Українське мовознавство* : [міжвідомчий науковий збірник]. Київ: : ВПЦ «Київський університет», 2010. Вип. 40. С. 75–85. URL: <https://ukr.movoznavstvo.knu.ua/uk/libraryFiles/downloadPublic/105>
4. Гапченко О. А. Психолінгвістичний і когнітивний аспекти білінгвізму. *Мовні і концептуальні картини світу. Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 41. Ч. 1. С. 234–24. URL: <https://mova.knu.ua/uk/issue/view/451/424>
5. Гапченко О. А. Фразеологічні та паремійні одиниці в індивідуальному лексиконі білінгвальної особистості. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. Т. VI, № 183. С. 19–22. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-PH2018-183VI54>
6. Гапченко О. А. Прецедентні імена в індивідуальному лексиконі білінгва. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2019. Т. VII, № 195. С. 15–18. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-PH2019-195VII59>
7. Гнатюк Л. П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції : дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2010. 446 с. URL: <https://movoznavstvo.org.ua/component/attachments/download/99.html>

8. Загнітко А., Загнітко Н. Теорія сучасної лінгвоперсонології: рівні й категорії. 2016. 11 с. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/1042195>
9. Загнітко А. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум: науково-навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. та дооп. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2023. 277 с. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/items/8caddb8b-8aa4-48ae-bf26-4d5d4e7f77a7>
10. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/items/13d7799c-9bc8-408c-8e00-9afc59954d5d/full>
11. Загнітко А. Мовна особистість в епістолярному дискурсі: типологія лінгвоіндивідуацій і лінгвоіндивідуалізацій. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2016. Вип. 33. С. 58–71. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/go tvnz_2016_33_8.pdf
12. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Вища шк., 2008. 328 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi60/0044615.pdf>
13. Куранова С. І. Проблеми дослідження мовної особистості у психолінгвістиці. *Вісник мариупольського державного університету. серія : філологія*. 2017. Т. 16. С. 97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmd_u_2017_16_15
14. Куранова С. І. Основи психолінгвістики. 2-ге видання ВЦ “Академія”, 2023. 209 с. URL: <http://academia-pc.com.ua/product/osnovi-psiholingvistiki-2ge-vidannya/>
15. Каганець О. Гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Ворфа: чи впливає мова на мислення?. *Ar25*. 2025. С. 1–9. URL: <https://www.ar25.org/article/gipoteza-lingvistichnoyi-vidnosnosti-sepira-vorfachy-vplyvaye-mova-na-myslennya.html>

16. Мацько Л. Мовна особистість Тараса Григоровича Шевченка як чинник формування українських філологів. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2013. Вип. 15. С. 174–190. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2014/n50/4.pdf>
17. Матвеєва Н. Двомовність у сучасному комунікативному просторі Києва. Вид. дім "Києво-Могилян. акад.", 2022. 158 с. URL: <https://nashformat.ua/pdfpreview/dvomovnist-u-suchasnomu-komunikatyvnomu-prostori-kyeva-928855?srsid=AfmBOopo509CLl1qCiBViV8mXoepNB0mFBV3Nln3RnhTjXzP-hbQ2Xr>
18. Марчук Л. Лінгвокультурний простір української нації XIX століття (рецензія на монографію: Сукаленко Т. М. Лінгвокультурні типажі в українській художній літературі XIX ст.: (моногр). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 676 с.). *Філологічний дискурс*. 2020. № 10. С. 307–313. URL: <https://doi.org/10.31475/fil.dys.2020.10.30>
19. Потебня О. О. Естетика і поетика слова : Збірник. Київ : Мистецтво, 1985. 302 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001479>
20. Потебня О. О. Думка й мова. Київ : Синто, 1993. 192 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk565054.pdf>
21. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001849>
22. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001849>
23. Сотников А. В. Складові компоненти мовної особистості в контексті міжкультурної комунікації. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і*

перспективи. К. : Логос, 2012. Бібліогр. : 6 назв. укр. 2012. 271 с. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/43718>

24. Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю. Теорія медіалінгвістики : підручник. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2021. 214 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/4582/1/2021.pdf>

25. Яроцька Г. Мовна та національна ідентичність білінгва (за результатами опитування 2022 року в Україні). Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія. 2022. Т. 27. Вип. 2(26). С. 100–108. URL: [https://doi.org/10.18524/2307-8332.2022.2\(26\).274988](https://doi.org/10.18524/2307-8332.2022.2(26).274988)

26. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words: english, russian, polish, german, and japanese. Oxford University Press, 1997. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780195088359.001.0001>

26. Gumperz J. J. 1982. discourse strategies. cambridge: cambridge UP, selected 1-7. *The discourse studies reader*. Amsterdam, 2014. P. 218–223. URL: <https://archive.org/details/discoursestrateg00gump/page/n9/mode/2up>

28. Humboldt W. V. Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues: Und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts. Berlin : Druckerei der Königlichen Akademie der Wissenschaften, 1836. 511 p. URL: <https://archive.org/details/berdieverschiede01humb>

29. Humboldt W. V. Einleitung, pages 1 to 213. *Über die Kawi-sprache auf der Insel Java*. Cambridge. 1836-1839. P. 1–213. URL: <https://wvh-briefe.bbaw.de/Werk?id=226>

30. Humboldt W. V. Ueber die Verschiedenheiten des menschlichen Sprachbaues, 2. Von der Natur der Sprache und ihrer Beziehung auf den Menschen im Allgemeinen. *Wilhelm von Humboldt's gesammelte Werke*. 1841. Vol. 3. P. 35–36. URL: <https://archive.org/details/berdieverschied00humbgoog>

31. Humboldt W. V. Wilhelm von Humboldt's gesammelte Werke. Berlin : G. Reimer, 1841. URL: <https://archive.org/details/wilhelmvonhumbol01humb>
32. Sapir E. The status of linguistics as a science. *Language*. 1929. Vol. 5, no. 4. P. 207. URL: <https://scispace.com/pdf/the-status-of-linguistics-as-a-science-3h35f5ei2i.pdf>
33. Schneider D., Mandelbaum D. G., Sapir E. Selected writings of edward sapir in language, culture and personality. *The british journal of sociology*. 1950. Vol. 1, no. 4. P. 361. URL: <https://dn790009.ca.archive.org/0/items/selectedwritings00sapi/selectedwritings00sapi.pdf>
34. Saporta S. *Language, Thought, and Reality* . Selected writings of Benjamin Lee Whorf. John B. Carroll, Ed. Technology Press, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge; Wiley, New York; Chapman and Hall, London, 1956. 278 pp. Illus. \$6. *Science*. 1956. Vol. 123, no. 3200. P. 730–731. URL: <https://archive.org/details/languagethought0000whor>
35. Wikipedia - «Linguistic relativity» Word (Volume 2, 1946, p. 129). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Linguistic_relativity

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАЗВ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

36. Анна в ІІсО і люди – Центр Протидії Дезінформації. Міф про те, що українці говорять «совецькою»| Україна - це Техас?! Анна from Ukraine в «ІІсО і люди», 2025. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=S3Du7ix9rsY>

37. Anna1 – Anna from Ukraine. PRESIDENT JOE BIDEN in KYIV! And why it is SO IMPORTANT! Vlog 301: War in Ukraine, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tHEzXBhCmls>

38. Silicon Curtain – Silicon Curtain. Anna Danylchuk - Anna from Ukraine Explains why Ukraine is Different, why it Resists and will Endure, 2023. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r0PNxM7Xyow>

39. Anna2 – Anna from Ukraine. UKRAINE AZERBAIJAN MILITARY PARTNERSHIP SHOCKED PUTIN Vlog 1391: War in Ukraine, 2026. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=XaJPJsN8yzs>

40. Anna3 – Anna from Ukraine. ALL MOSCOW FLIGHTS CANCELED: UKRAINE SHUTS DOWN RUSSIAN AIRSPACE Vlog 1402: War in Ukraine, 2026. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=e2CaDlzksrE>